

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ВОЛИНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ЛЕСІ УКРАЇНКИ

Кафедра прикладної лінгвістики

На правах рукопису

СТРЕЛЮК БОГДАНА ЛЕОНІДІВНА

нобелівська премія з літератури і новітні тенденції літератури ххі століття

Спеціальність: 035 Філологія

Освітньо-професійна програма: Прикладна лінгвістика. Переклад і комп'ютерна лінгвістика.

Робота на здобуття освітнього ступеня «Магістр»

Науковий керівник:

БІСКУБ ІРИНА ПАВЛІВНА,
доктор філологічних наук,
професор кафедри прикладної лінгвістики

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол № 5

засідання кафедри прикладної лінгвістики

від 25.11. 2025 р.

Завідувачка кафедри

 доц. Калиновська І.М

ЛУЦЬК – 2025

АНОТАЦІЯ

Магістерська робота присвячена комплексному аналізу літератури ХХІ століття в контексті Нобелівської премії з літератури та творчості її лауреатів 2020–2024 років. У дослідженні розглянуто Нобелівську премію як важливий міжнародний культурний феномен і один із ключових індикаторів літературних, естетичних та світоглядних тенденцій сучасної епохи. Особливу увагу приділено аналізу біографій письменників-лауреатів, основних етапів їхнього творчого шляху та впливу особистого й історико-культурного досвіду на формування художнього світогляду авторів.

Матеріальною базою дослідження є художні твори лауреатів Нобелівської премії з літератури 2020–2024 років, їхні нобелівські лекції, офіційні матеріали платформи NobelPrize.org, а також критичні статті та літературознавчі огляди. Метою роботи є виявлення спільних і відмінних мотивів, ідейних акцентів та літературних тенденцій, характерних для сучасної нобелівської літератури, а також узагальнення художніх стратегій, що стали підставою для присудження Нобелівської премії зазначеним авторам.

У процесі дослідження проаналізовано аргументацію Нобелівського комітету щодо кожного лауреата, визначено ключові тематичні напрями їхніх творів і здійснено порівняльний аналіз художніх текстів з метою виявлення спільних рис і відмінностей на змістовому та поетикальному рівнях. У результаті встановлено наявність повторюваних тематичних векторів у творчості лауреатів, однак способи їх художньої реалізації відрізняються залежно від авторської інтенції, жанрової специфіки та культурного контексту.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що вперше здійснено системний порівняльний аналіз творчості п'яти лауреатів Нобелівської премії з літератури 2020–2024 років у межах одного дослідження. Теоретичне значення одержаних результатів полягає у поглибленні розуміння сучасного нобелівського дискурсу та уточненні підходів до аналізу літературних тенденцій ХХІ століття. Практичне значення полягає у можливості використання результатів

дослідження в навчальному процесі, під час викладання курсів із зарубіжної літератури, теорії літератури та культурології, а також у подальших наукових студіях.

Ключові слова:

Нобелівська премія з літератури; література XXI століття; лауреати; тематичні домінанти; літературні тенденції; порівняльний аналіз.

ANNOTATION

The master's thesis is devoted to a comprehensive analysis of 21st-century literature in the context of the Nobel Prize in Literature and the creative works of its laureates from 2020 to 2024. The study considers the Nobel Prize as a significant international cultural phenomenon and an important indicator of contemporary literary, aesthetic, and ideological tendencies. Particular attention is paid to the analysis of the laureates' biographies, the key stages of their creative development, and the influence of personal, historical, and cultural experience on the formation of their artistic worldviews.

The research material includes the literary works of the Nobel Prize laureates of 2020–2024, their Nobel lectures, official analytical materials published on the NobelPrize.org platform, as well as critical articles and scholarly reviews. The aim of the thesis is to identify shared and distinctive motifs, ideological emphases, and literary tendencies characteristic of contemporary Nobel-related literature, as well as to systematise the artistic strategies that contributed to the awarding of the Nobel Prize to the selected authors.

The study analyses the motivation of the Nobel Committee for each laureate, determines the key thematic directions of their works, and provides a comparative analysis of literary texts in order to reveal similarities and differences on both thematic and poetic levels. The results demonstrate the presence of recurring thematic vectors in the works of the laureates; however, the ways in which these themes are artistically realised vary depending on authorial intention, genre specificity, and cultural context.

The scientific novelty of the thesis lies in the first systematic comparative analysis of the works of five Nobel Prize in Literature laureates from 2020 to 2024 within a single study.

The theoretical significance of the research consists in deepening the understanding of contemporary Nobel literary discourse and refining approaches to the analysis of literary tendencies of the 21st century. The practical value of the study lies in the applicability of its findings in the educational process, particularly in courses on world

literature, literary theory, and cultural studies, as well as in further academic research.

Keywords:

Nobel Prize in Literature; 21st-century literature; laureates; thematic dominants; literary tendencies; comparative analysis.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ I. Сучасна література та Нобелівська премія з літератури	
1.1. Основні літературні напрями XXI століття.....	12
1.2. Історія та значення Нобелівської премії з літератури	17
1.3. Біографії Нобелівських лауреатів останніх 5 років.....	20
1.4. Причини присудження Нобелівської премії	35
1.5. Біографія Нобелівського лауреата 2025 року	38
Висновки до розділу 1	41
РОЗДІЛ II. Тематичні домінанти та художні особливості творів Нобелівських лауреатів	
2.1. Ключова тематика творів Нобелівських лауреатів	44
2.2. Оцінка творчості Нобелівських лауреатів	54
2.3. Порівняльний аналіз спільних рис творів Нобелівських лауреатів	73
Висновки до розділу 2	79
ВИСНОВКИ.....	81
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	84

ВСТУП

Сучасна література репрезентує складні соціокультурні процеси, що відбуваються у світі, та відгукується на суспільні, культурні й морально-етичні виклики. Важливим критерієм оцінювання значущості літературного твору виступає Нобелівська премія з літератури. Аналіз творчої спадщини її лауреатів дає змогу окреслити домінантні теми, художні напрями та ціннісні орієнтири, які визначають розвиток літературного процесу ХХІ століття.

Актуальність дослідження визначається потребою ґрунтовного аналізу літератури ХХІ століття, яка відображає складні процеси глобалізованого світу та формує нові моделі художнього мислення. Сучасний літературний процес характеризується тематичним і стильовим розмаїттям, посиленою увагою до питань ідентичності, колективної та індивідуальної пам'яті, досвіду війни й міграції, постколоніальних трансформацій, екологічних криз та цифрової реальності. Усе це зумовлює необхідність дослідження домінантних напрямів та проблематики новітньої літератури, що визначають її місце у сучасному культурному просторі. У такому контексті Нобелівська премія з літератури постає як важливий міжнародний індикатор значущих тенденцій і світоглядних орієнтирів. Вибір її лауреатів не лише засвідчує високу художню якість творів, а й відображає актуальні культурні та соціальні запити епохи. Творчість авторів, відзначених протягом останніх років, репрезентує широкий спектр проблем, характерних для сучасності, й демонструє шляхи їх художнього осмислення. Їхні твори дозволяють простежити, як сучасна література реагує на глобальні процеси та яким чином формуються нові естетичні парадигми. Здійснений аналіз поєднує дослідження загальних характеристик літератури ХХІ століття з вивченням конкретних творчих практик Нобелівських лауреатів, що дає можливість виявити спільні риси, ключові теми та тенденції сучасного літературного розвитку. Такий підхід забезпечує комплексне розуміння

новітньої літератури й підкреслює важливість дослідження для сучасного літературознавства.

Метою дослідження є всебічний аналіз літератури ХХІ століття з урахуванням її ключових тематичних та ідейних тенденцій, а також детальне вивчення творчості лауреатів Нобелівської премії з літератури останніх років. Дослідження спрямоване на систематизацію сучасних літературних домінантів і на комплексний аналіз художніх стратегій відзначених авторів із ціллю виявлення спільних мотивів, ідей та естетичних принципів, що стали основою для присудження їм Нобелівської відзнаки.

Поставлена мета передбачає розв'язання таких конкретних завдань:

1. Охарактеризувати провідні тенденції розвитку літератури ХХІ століття.
2. Здійснити короткий огляд історії та значення Нобелівської премії з літератури.
3. Проаналізувати біографії та творчий доробок лауреатів останніх років.
4. Дослідити аргументацію, наведену Нобелівським комітетом під час присудження премії.
5. Визначити ключові теми й мотиви у творах лауреатів Нобелівської премії.
6. Зіставити твори лауреатів для виявлення спільних рис у змістових та формальних аспектах.

Предметом дослідження є біографічні особливості, тематичні домінанти та естетичні характеристики творчості сучасних лауреатів Нобелівської премії з літератури.

Об'єктом дослідження є література ХХІ століття як багатовимірний культурний і художній процес, а також Нобелівська премія з літератури як провідний феномен сучасного літературного простору та ключовий індикатор ціннісних орієнтирів світового письменства.

У магістерському дослідженні застосовано комплекс методів, що забезпечили всебічний аналіз літературних явищ та творчості сучасних Нобелівських лауреатів. Текстовий аналіз було використано для детального вивчення художньої структури, поетики та тематичних домінант творів. Порівняльний метод дав змогу встановити спільні та відмінні риси у творчості авторів різних культур, жанрів і літературних традицій. Біографічний метод застосовано з метою з'ясування впливу життєвого шляху письменників на формування їхнього художнього світогляду та ключових мотивів творчості. Культурологічний аналіз дозволив розглянути досліджувані тексти у ширшому контексті соціальних, історичних та культурних процесів ХХІ століття, визначивши їх зв'язок із глобальними гуманістичними тенденціями сучасності. Завершальним етапом став метод узагальнення, що дав можливість систематизувати результати аналізу, сформулювати висновки та вибудувати цілісну концепцію дослідження.

Матеріалами дослідження виступають художні твори лауреатів Нобелівської премії 2020-2024 років з літератури, їхні нобелівські лекції та офіційні аналітичні матеріали платформи NobelPrize.org. Матеріали доповнено критичними статтями та оглядами, що дало змогу простежити тематичні домінанти, акценти та сучасні літературознавчі підходи до інтерпретації творчості зазначених авторів.

Новизна дослідження полягає в тому, що в роботі вперше проаналізовано творчість п'яти лауреатів Нобелівської премії з літератури (2020–2024 рр.) у

межах одного дослідження, що дозволило виявити спільні тематичні домінанти та специфіку їх реалізації.

Теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що дослідження дозволяє розглядати творчість сучасних нобелівських лауреатів не фрагментарно, а в порівняльному аспекті, виявляючи спільні мотиви та тенденції, характерні для літератури ХХІ століття. Це сприяє кращому розумінню того, як формуються тематичні домінанти у нобелівському дискурсі та як різні автори інтерпретують схожі проблеми за допомогою різних поетикальних стратегій.

Практичне значення одержаних результатів полягає у можливості використання здійсненого аналізу сучасних літературних тенденцій і творчості Нобелівських лауреатів у навчальному процесі з історії світової літератури, теорії літератури та культурології. Узагальнені у дослідженні тематичні та ідейні домінанти творів, а також висновки порівняльного аналізу можуть слугувати основою для розроблення навчальних курсів, лекційних матеріалів і самостійних студентських досліджень. Отримані результати є корисними для подальших наукових розвідок у галузі сучасного літературознавства та сприяють глибшому розумінню ключових процесів розвитку світової літератури ХХІ століття.

Окремі теоретичні матеріали роботи, зокрема фрагмент, присвячений історії та значенню Нобелівської премії з літератури, були апробовані під час ІХ Всеукраїнської науково-практичної конференції «Лінгвістичні горизонти ХХІ століття», що відбулася 4 листопада 2025 року. За матеріалами доповіді підготовлено та опубліковано тези у студентському науковому збірнику конференції.

Робота містить вступ, два розділи, висновки до розділів, загальні висновки та список використаних джерел. У дослідженні задіяно 54 джерела. Загальний обсяг роботи – 86 сторінок.

РОЗДІЛ I. Сучасна література та Нобелівська премія з літератури

1.1. Основні літературні напрями XXI століття

Література витримала випробування часом завдяки здатності постійно трансформуватися та відображати соціальні й культурні зміни суспільства. Вона формується під впливом актуальних тенденцій молодого покоління, інтегруючи нові медіа й технології. Література XXI століття має глибоке коріння у соціальних мережах, наукових дослідженнях довкілля та інших сучасних явищах, що суттєво впливає на її тематику та форму [1].

Сучасна література вирізняється широким спектром креативних жанрів [1], серед яких «ілюстровані романи», де частину сюжету передають зображення; «цифрова художня література» або «потрійна медіалітература», що поєднує книги, веб-сайти та відео; графічні романи у форматі коміксів; література для жінок, зосереджена на сучасних аспектах жіночності; коротка художня література, прикладом якої є шести-слівний твір Ернеста Хемінгуея «Продається: дитячі шкарпетки, ніколи не ношені» [1]. До новаторських форм також належать веб-блоги, дудл-фікшн із ручними ілюстраціями та текстові романи як нова тенденція [1].

У XXI столітті виділяють три ключові напрями літератури: інформативну, екологічну та цифрову [1].

Інформативна література спрямована на передачу фактів про природний і соціальний світ [1]. Вона не обмежена суворою формою чи структурою, оскільки головна її мета — поширення знань. До цього напрямку належать журнали, автобіографії, щоденники та довідкова література, де значення має не автор, а достовірність інформації [1]. Оповіді можуть не мати лінійної структури, а аудиторія визначається тематикою [1].

Екологічна література (екокритика) аналізує взаємозв'язок між літературою, людиною, суспільством і природою [1]. Вона досліджує, як у текстах представлені Земля та навколишнє середовище, враховуючи культурні зміни та трансформації гендерного сприйняття. Екокритика охоплює не лише художні чи наукові праці, а й інші медіа — фільми, історії про тварин, архітектуру, соціологію та науку [1].

Цифрова література — найновіший напрям, який виник у постмодерній епосі та інтегрує електронні книги, блоги, веб-сайти, аудіо- й візуальні матеріали [1]. Вона охоплює гіпертекстові й інтерактивні твори, а також відеоігри з літературним сюжетом. Цей напрям пов'язаний із переходом від вербальної до візуальної культури, де зображення стають потужним засобом передачі сенсу [1]. До оцифрованих жанрів належать веб-сайти, блоги, електронні листи, фільми, YouTube та відеоігри, а першим медіа, яке транслювало літературний текст, стало кіно [1].

Медіакультура відкрила нові можливості для створення, збереження та сприйняття текстів. Цифрова взаємодія змінює традиційні практики читання, а сучасні електронні книги та фільми забезпечують досвід, співмірний із читанням паперових творів [1]. Серед сучасних напрямів цифрова література є найефективнішою завдяки своїй інтерактивності та мультимедійності [1].

Література ХХІ століття формується в умовах інтенсивних культурних, технологічних та соціальних зрушень, що зумовлюють переосмислення поняття «сучасності». Daniel O'Gorman та Robert Eaglestone зазначають: «бути сучасним означає переживати близькість із власним часом, але не повне поглинення ним» («to be contemporary is to experience a closeness with one's own time, but not a complete absorption by it») [53, с. 1]. Вони трактують сучасність як відносну категорію, що визначається концептом «суб'єктивізованої поліхронності» (subjectivized polychronicity) [53, с. 2].

Однією з провідних тенденцій є перегляд літературної періодизації. Постмодернізм, що домінував наприкінці ХХ століття, почав «поступово згасати» («fizzle out gradually») [53, с. 3], що спричинило появу нових напрямів: нової щирості (New Sincerity), метамодернізму (metamodernism), гіпермодернізму (hypermodernism), супермодернізму (supermodernism), диґімодернізму (digimodernism) та «повороту до людського» (Turn to the Human) [53, с. 4–5].

Нова щирість «відкидає іронію та цинізм на користь відвертості й надії» («rejects irony and cynicism in favour of candour and hope») [53, с. 5], тоді як метамодернізм, за Т. Вермеуленом і Р. ван ден Аккером, «коливається між модерністським ентузіазмом і постмодерністською іронією» («oscillates between a modern enthusiasm and a postmodern irony») [53, с. 5–6].

Тематика сучасної літератури надзвичайно широка й охоплює питання ідентичності, глобалізації, соціальних структур та економічних моделей. Виокремлюють кластери чорної британської прози (Black British Fiction), квір-літератури (Queer fiction), літератури діаспори (diaspora fiction), а також тексти про родину, релігію й економіку. О'Gorman і Eaglestone зазначають, що автори «виявляють глибокі залежності від великих соціальних структур — сім'ї, праці, грошей і, найруйнівніше, капіталу» («reveal ... deep fiduciary investments in Big Others: family, work, money, and, most destructively, capital») [53, с. 6–7].

Цифровізація суттєво впливає на формування сучасної прози. У фрагменті про мережеву прозу (networked fiction) наголошено, що романи «поєднують розрізнені часові та просторові локації» («knit[s] together a disparate set of temporal and... spatial locations») [53, с. 7–8]. Соціальні медіа, смартфони, алгоритми й платформні економіки зумовили появу нових форм оповіді,

пов'язаних із цифровою ідентичністю, спостереженням та інформаційними технологіями, зокрема у зв'язку зі скандалом Cambridge Analytica [53, с. 8–9].

Література ХХІ століття чутливо реагує на політичні й цивілізаційні кризи, зокрема на події 9/11, війну з терором (War on Terror fiction), фінансову кризу 2008 року, міграційну кризу та антропоцен (anthropocene fiction). Paul Crosthwaite зауважує, що художні тексти «виявляють глибоку залученість людських емоцій і уяви в абстрактні процеси фінансового обміну» («foreground the profound ways in which human emotion and imagination are implicated in the abstract processes of financial exchange») [53, с. 9]. Sam Solnick підкреслює, що людина в літературі антропоцену «вписує себе у тканину планети» («humanity writes itself into the fabric of the planet») [53, с. 9].

Важливою рисою сучасної літератури є її діалог із минулим: багато творів «переслідуються історією» («are haunted by history») [53, с. 9], звертаючись до модерністських технік, неовікторіанських форм та автофікції [53]. Жанрові кордони залишаються рухливими, а література постає як «радикально відкрита» [53, с. 9], створюючи «панорамний огляд» («a more panoramic view») літературного поля [53, с. 9].

Таким чином, література ХХІ століття вирізняється жанровою різноманітністю, відкритістю до інновацій та активною взаємодією із соціальними, політичними й технологічними процесами. Вона формує «постійно розширюване сузір'я» («an ever-expanding constellation») [53, с. 9], у межах якого прагне осмислити складність сучасного досвіду та запропонувати нові способи його інтерпретації.

Література ХХІ століття відображає складні соціокультурні, екологічні та технологічні зміни сучасного світу [1]. Вона розвивається у трьох ключових напрямках: інформативному — який поширює знання; екологічному — що

відображає взаємодію людини з природою; та цифровому — що відкриває нові форми взаємодії між текстом і читачем через медіа й інтерактивність [1]. Такий розвиток демонструє, що література постійно змінюється разом із суспільством, залишаючись важливим засобом осмислення людського досвіду та формування культурних цінностей [1].

1.2. Історія та значення Нобелівської премії з літератури.

Нобелівська премія в галузі літератури вважається найпрестижнішою міжнародною літературною нагородою у світі[2]. Її статус і вплив ґрунтуються на давній гуманістичній традиції та на високому рівні довіри, які ця премія зберігає впродовж понад ста років[54].

Після смерті Альфреда Нобеля у 1896 році його заповіт визначив, що його статки повинні бути використані для винагороди тих, «хто протягом попереднього року приніс найбільшу користь людству» [2]. Саме в цьому документі були визначені п'ять номінацій премії — фізика, хімія, фізіологія або медицина, література та мир[2]. Саме цей принцип гуманістичного внеску сформував підґрунтя майбутньої ролі премії у створенні міжнародного культурного та наукового канону[54].

Реалізація заповіту потребувала складної юридичної й організаційної роботи, і перші Нобелівські премії були присуджені 10 грудня 1901 року — у річницю смерті Нобеля[2]. З цього моменту премія стала впливовим механізмом підтримки наукових, гуманістичних і культурних досягнень. У 1968 році до системи нагород було додано Премію Центрального банку Швеції з економічних наук пам'яті Альфреда Нобеля, яка, хоч і не входить до оригінального заповіту, прирівнюється до Нобелівських премій за процедурою та престижем[54].

Процес номінації та відбору лауреатів формує основу авторитету премії[54]. Щороку у жовтні оголошуються нові лауреати, проте реальний процес відбору починається значно раніше[2]. Нобелівські установи надсилають понад шість тисяч запрошень фахівцям, які мають право висувати кандидатів: членам Шведської академії, професорам літератури й лінгвістики, попереднім лауреатам та головам авторських товариств[2].

Особливо цікавим є той факт, що на номінантів можуть подавати навіть ті, хто входить до складу установ, що присуджують премії, включно з членами Шведської академії[2]. Таким чином, премія поєднує демократичний відкритий номінаційний процес із внутрішньоінституційною відповідальністю[54].

На кожну премію зазвичай надходить близько тисячі пропозицій, з яких формується 100–250 унікальних кандидатур[54]. Усі пропозиції мають бути мотивованими, а самовисунення суворо заборонене[2].

З 1 лютого шість Нобелівських комітетів починають розгляд номінацій [2]. Комітети можуть консультуватися зі зовнішніми експертами, перевіряючи оригінальність, вплив і значущість творчого внеску номінантів. До вересня-жовтня вони готують рекомендації, які передають до Шведської академії, що ухвалює остаточне рішення шляхом таємного голосування[54].

Правила премії передбачають, що лауреатом може бути лише фізична особа, за винятком Премії миру, яка може бути присуджена інституції. Посмертні номінації не приймаються, але можливі випадки, коли премію присуджують кандидату, який помер після оголошення, але до вручення, якщо комітет не знав про його смерть[54].

Церемонії вручення премій мають усталений протокол: нагороди з науки, медицини, літератури й економіки вручаються в Стокгольмі, а Премія миру — в Осло. Лауреати отримують золоту медаль, диплом та грошову винагороду, розмір якої залежить від доходів Нобелівського фонду[54].

Історія премії зафіксувала й політичний тиск. Найвідоміший випадок стався у 1937 році, коли Адольф Гітлер заборонив німцям приймати Нобелівські премії після присудження Премії миру Карлу фон Оссієцькому, ув'язненому антинацистському журналісту[54].

Окремо варто зазначити, що премії з фізики, хімії та медицини традиційно були найменш суперечливими, тоді як премії з літератури та миру — найбільш дискусійними, оскільки вони пов'язані з інтерпретацією ідей, етичними чинниками та суспільними очікуваннями. Це робить літературну премію не лише інтелектуальною, але й культурно-політичною інституцією [54].

Критерій «ідеалістичної тенденції», визначений Нобелем у заповіті, спочатку тлумачився суворо й традиціоналістськи. Згодом інтерпретація стала ширшою, що дозволило нагороджувати авторів, чия творчість має гуманістичний, культурний, новаторський або інтелектуальний вплив, незалежно від жанру чи стилістики[54].

Завдяки цьому лауреатами ставали як класики модернізму й магічного реалізму, так і представники постколоніальних, документальних та експериментальних літературних практик[54].

Сьогодні Нобелівська премія з літератури є не лише визнанням індивідуальної творчої майстерності. Вона суттєво впливає на подальшу кар'єру письменника: сприяє перекладам, збільшенню накладів, поширенню творів світом і зростанню читацького інтересу. Крім того, премія формує уявлення про те, які автори та тексти є естетично, культурно чи інтелектуально значущими в сучасному глобальному літературному полі[2].

Таким чином, Нобелівська премія з літератури не лише зберігає спадщину Альфреда Нобеля, але й активно формує сучасний літературний канон, підтримує розвиток гуманістичних цінностей та сприяє міжнародному діалогу[54].

1.3. Біографії Нобелівських лауреатів останніх 5 років

За останні п'ять років лауреати Нобелівської премії з літератури пройшли різними життєвими шляхами та створили унікальні творчі світи. У цьому розділі будуть наведені біографії цих авторів, що дає змогу всебічно проаналізувати їхню діяльність та літературну спадщину.

У 2024 році лауреаткою Нобелівської премії стала Хан Кан

Хан Кан стала першою південнокорейською письменницею, яка отримала Нобелівську премію з літератури у 2024 році. Письменниця характеризується експериментальною художньою прозою та творами, що досліджують здатність людства до насильства. Нобелівський комітет відзначив Хан «за її насичену поетичну прозу, яка протистоїть історичним травмам і викриває крихкість людського життя».

Малюнок 1.1. Портрет Хан Кан. (Джерело: BBC Ukrainian).

Хан і її родина переїхали до Сеула, коли їй було дев'ять років, залишивши Кванджу, Південна Корея, лише за чотири місяці до повстання в Кванджу — масового протесту проти військового уряду, що відбувся у травні 1980 року. Тематика жорсткої реакції уряду на протестні виступи неодноразово відображалася у творчості письменниці. Вона зізнавалася, що випадковий переїзд її родини перед початком повстання залишив у ній почуття «провини того, хто вижив».

Батько Хан був учителем, а згодом — романістом (хоча й не фінансово успішним). Вона зростала в домі, повному книг. У 2023 році в інтерв'ю The

Guardian вона зазначила: «Для мене книги були напівживими істотами, які постійно множилися та розширювали свої межі. Незважаючи на часті переїзди, я могла почуватися спокійно завдяки всім цим книгам, які мене захищали. Перш ніж я завела друзів у новому районі, я щодня носила з собою книги».

У дитинстві улюбленими авторами Хан були корейські письменники Кан Со Чхон та Ма Хе Сон. Їй також подобалася книга «Брати Лев'яче Серце» (1973) шведської дитячої письменниці Астрід Ліндгрен. У підлітковому віці вона захопилася російськими авторами, зокрема Федором Достоєвським і Борисом Пастернаком, а також оповіданням Лім Чул У «Станція Сапхьон» (2002).

Хан вивчала корейську мову та літературу в Університеті Йонсей у Сеулі, який закінчила у 1993 році. Того ж року вона опублікувала свої перші вірші в корейському літературному журналі, а наступного року здобула нагороду на щорічному літературному конкурсі газети «Сеул Шінмун». У 1995 році вийшла її збірка оповідань «Йосу». У 1998 році вона брала участь у Міжнародній програмі письменницької майстерності в Університеті Айови. Того ж року був опублікований її перший роман — «Чорний олень».

Її прозу часто описують як експериментальну й насичену метафорами. До провідних тем творчості письменниці належать насильство, горе, тілесність і соціальні структури патріархату. В інтерв'ю The White Review у 2016 році вона сказала: «Широкий спектр людського — від піднесеного до жорстокого — був для мене складним домашнім завданням із дитинства. Можна сказати, що мої книги — це варіації на тему людського насильства».

Роман Chaesikjuuija (The Vegetarian) був першим її твором, перекладеним англійською мовою, і отримав Міжнародну Букерівську премію у 2016 році. Цей твір виник у 1997 році як оповідання «Naе yeojaui yeolmae» («Плід моєї жінки»). У ньому порушено теми тілесного жаху, психічних розладів, згоди та мізогінії. У центрі сюжету — молода жінка, яка раптово відмовляється від м'яса, що зумовлює драматичні наслідки. Коли її родина намагається силоміць змусити її їсти, вона припиняє харчуватися взагалі. Деякі критики трактували протест

героїні та реакцію родини як метафору колоніального повстання і насильства імперіалізму. У 2009 році роман був екранізований режисером Лім У-соном.

У 2011 році Хан опублікувала роман *Huirabeo sigan (Greek Lessons)*, у якому досліджує горе та його вплив на мову. У творі — два неназвані оповідачі: чоловік, який втрачає зір, і жінка, яка втрачає здатність говорити. У рецензії в *The New York Times* Ідра Новей відзначила «спорадичні надмірності» повторів у прозі, але додала: «Цей роман досягає виразної гостроти спостережень та переконливої оповідної сили, які принесли визнання більш упевненим, повністю реалізованим книгам Хан».

У творі *Хуїні (The White Book)* Хан використовує фрагментарну розповідь від першої особи, щоб віддати шану сестрі неназваної жінки, яка померла менш ніж через дві години після народження. Роман, який отримав високу оцінку за свою емоційну глибину, став фіналістом Міжнародної Букерівської премії 2018 року.

Серед інших відомих романів Хан — *Твої холодні руки та Сонеоні онда (Human Acts)*, у якому вона згадує повстання в Кванджу. За цей роман вона отримала літературну премію Манхе. У творі *Jakbyeolhaji anneunda (Do Not Part)* порушено тему наслідків різанини, скоєної урядом Південної Кореї під час повстання на острові Чеджу в 1940-х роках.

Нині Хан Кан мешкає в Сеулі, продовжує літературну діяльність і бере участь у культурному житті країни. Її життєвий і творчий шлях сформувалися під впливом особистих переживань, історичних подій і любові до літератури — усіх тих чинників, які стали основою її подальшої письменницької роботи[4].

У 2023 році лауреатом Нобелівської премії став Йон Фоссе

Йон Фоссе — норвезький письменник, драматург, поет, есеїст і перекладач. Він народився 29 вересня 1959 року в місті Хаугесунн (Норвегія). У рішенні Нобелівського комітету зазначено, що Фоссе відзначено «за його новаторські п'єси та прозу, які надають голос невимовному». Творчий доробок

письменника охоплює понад сорок п'єс і близько тридцяти прозових творів, написаних нюнорською (новонорвезькою) мовою.

Малюнок 1.2. Портрет Йона Фоссе. (Джерело: The Guardian).

Письменник виріс на фермі поблизу села Страндебарм (Норвегія). Його бабуса й дідусь мешкали в одному будинку, а сам він із батьками та двома сестрами — в іншому на тому ж подвір'ї. Батько працював керівником місцевого кооперативу, мати — доглядальницею. Майбутній письменник виховувався у лютеранській традиції, однак пізніше дистанціювався від неї, ставши атеїстом і приєднавшись до музичного гурту. За власними словами, Фоссе почав писати у 12–13 років, спершу тексти пісень, а згодом — вірші.

У 1979 році він закінчив середню школу й переїхав до Бергена, де працював у газеті *Gula Tidend*. Того ж року став батьком, а наступного — одружився з матір'ю своєї дитини. Згодом Фоссе одружувався ще двічі й має загалом шістьох дітей. Упродовж 1980-х років він навчався в Бергенському університеті, який закінчив у 1987 році, здобувши ступінь магістра порівняльного літературознавства.

Перші художні твори письменника з'явилися у 1980-х роках. Його дебютний роман *Raudt, svart* («Червоне, чорне») порушує тему самогубства, а *Stengd gitar* («Замкнена гітара») розповідає про матір, яка зачиняється у будинку, залишивши дитину наодинці. Обидва твори відзначаються лаконічним стилем і спрощеною мовою, що згодом стало визначальною рисою письма Фоссе.

Окрім прози, автор опублікував поетичну збірку *Engel med vatn i augene* («Ангел із водою в очах») та збірку есеїв *Frå telling via showing til writing* («Від розповіді через показ до письма»). Паралельно він викладав у Академії письма в Гордаланді.

Широкого визнання в Норвегії Фоссе набув після публікації роману *Naustet* («Човен»), у якому досліджується тема самотності та людських стосунків. Письменник зображує 30-річного чоловіка, що живе самотником у домі матері та випадково зустрічає подругу юності, спричиняючи кризу у її шлюбі.

Попри первинну неготовність писати для театру, у 1992 році Фоссе погодився створити п'єсу *Nokon kjem til å komme* («Хтось прийде») і, за його словами, «відчув, що драматургія дається легко». Це стало переломним моментом у його творчій кар'єрі. Першою поставленою п'єсою була *Og aldri skal vi skiljast* («І ми ніколи не розлучимось»), представлена у Національному театрі Бергена в 1994 році. Згодом з'явилися *Namnet* («Ім'я») — про вагітну жінку, яка очікує на повернення батька своєї дитини, та *Natta syng sine songar* («Ніч співає свої пісні») — про внутрішній конфлікт і моральний вибір. Міжнародне визнання Фоссе здобув після постановки п'єси *Хтось прийде* у Парижі 1999 року французьким режисером Клодом Режі.

Після цього автор зосередився переважно на драматургії. Його п'єси, як і проза, вирізняються концентрацією на внутрішніх станах, сумніві, пошуку сенсу й мотивації дії. Часто персонажі перебувають у межевому стані між життям і смертю, що надає його творам філософського виміру.

Серед найвідоміших драматичних творів початку XXI століття — *Lettsommarens dag* («Літній день»), *Dødsvariasjonar* («Варіації смерті») та *Eg er vinden* («Я — вітер»). У цих текстах порушуються питання буття, втрати, пам'яті й духовної ідентичності.

Паралельно Фоссе продовжував писати прозу. До помітних творів належать *Melancholia I* і *Melancholia II*, у яких художньо осмислюється життя й внутрішній світ норвезького художника XIX століття Ларса Гертервіга. У романі

Morgon og kveld («Ранок і вечір») відтворено спогади старого рибалки, тоді як у Det er Ales («Алес біля вогню») розгортається історія жінки, котра переживає день трагічної загибелі чоловіка.

У 2010-х роках Фоссе створив «Трилогію», що об'єднує три повісті: Andvake («Безсоння»), Olav Draumar («Сни Олава») та Kveldsvævd («Нічний спокій»).

У цих текстах розповідається історія подружжя Асле та Аліди і їхніх нащадків у різні історичні періоди. Цикл був удостоєний Літературної премії Північної ради (2015 р.).

Наймасштабнішим твором письменника критики вважають «Септологію» — семитомний роман, який він почав писати у 2012 році після навернення до католицизму. До циклу входять Det andre namnet («Інше ім'я»), Eg er ein annan («Я — інший») та Eit nytt namn («Нове ім'я»). Головний герой, художник Асле, розмірковує над власним життям і зустрічає свого двійника, який помирає від алкогольного отруєння. Романи побудовані у формі безперервного потоку свідомості, без абзаців і розділових пауз, що створює ефект внутрішнього монологу.

У 2020-х роках Фоссе повернувся до драматургії. Серед його новітніх п'єс — Slik var det («Ось як це було»), Sterk vind («Сильний вітер») та I svarte skogen inne («У темному лісі»), поставлені у Норвезькому театрі в Осло. Останнім його прозовим твором є Kvitleik («Сяйво») — історія водія, який заблукав у норвезькому лісі та зустрів загадкову істоту.

Життєвий і творчий шлях Йона Фоссе демонструє послідовний розвиток від молодого автора до визнаного у світі письменника. Його біографія нерозривно пов'язана з культурним і духовним контекстом сучасної Норвегії та відображається у багатогранності його літературної спадщини[5].

У 2022 році лауреаткою Нобелівської премії стала Анні Ерно

Анні Ерно — французька письменниця, відома своєю документальною та автобіографічною прозою.

Малюнок 1.3. Портрет Анні Ерно. (Джерело: Britannica).

Вона народилася 1 вересня 1940 року в місті Ліллебонн (Франція). Її творчість характеризується поєднанням мемуарності та художньої рефлексії, а також лаконічним, відстороненим стилем викладу. Тематика її творів зосереджена на особистих спогадах та соціальному досвіді, який авторка осмислює крізь погляд жінки XX–XXI століть. Шведська академія відзначила Анні Ерно «за мужність і клінічну гостроту, з якими вона розкриває коріння, відчуженість та колективні обмеження особистої пам'яті».

Ерно народилася в робітничій родині (дівоче прізвище — Дюшен). Її батьки згодом переїхали до Івето, де відкрили невеликий продуктовий магазин і кафе. Попри скромні матеріальні можливості, вони прагнули забезпечити доньці освіту, тому віддали її до приватної католицької школи. Саме тоді Ерно вперше зіткнулася з відчуттям соціальної нерівності, яке згодом стане однією з ключових тем її творчості.

У 1958 році вона вперше залишила рідний дім, щоб працювати в літньому таборі. Пізніше цей період вона описала в книзі Спогади доньки (Історія дівчини), де переосмислила власний травматичний підлітковий досвід та перші спроби самостійності. У цій самій книзі відображено її життя на початку 1960-х років: перебування в Лондоні як няні та навчання в Руані на педагогічних курсах, які згодом вона залишила, обравши вивчення літератури. Тоді ж письменниця створила свій перший рукопис, який видавці визнали «надто амбітним».

Наприкінці 1960-х років Ерно вийшла заміж за кінооператора Філіпа Ерно і взяла його прізвище. Подружжя виховувало двох синів, а Анні викладала французьку мову в середній школі в Аннесі. Перехід із робітничого середовища до середнього класу зумовив сюжет першого опублікованого роману *Les Armoires vides* (Очищені), у якому авторка розкрила питання соціальної мобільності та жіночого досвіду в умовах класових обмежень. У творі також зображено тему нелегального абортів 1964 року — події, що передувала легалізації процедури у Франції.

Письменниця зізнавалася, що створювала роман потай, ніби працюючи над дисертацією. У пізніших спогадах Ерно зазначала, що цей період став моментом її внутрішнього звільнення від традиційних очікувань щодо ролі жінки в суспільстві. Її суперечливе ставлення до шлюбу та материнства розкрито в романі *Заморожена жінка*. Цей життєвий етап згодом став основою документального фільму *Супер 8 років*, створеного разом із сином Давідом Ерно-Бріо на основі архівного відео 1972–1981 років. Фільм висвітлює прагнення авторки зберегти власну творчу свободу, яка нерідко суперечила соціальним очікуванням стосовно жінки.

У 1980-х роках Ерно присвятила дві окремі книги батькові та матері: *La Place* (Чоловіче місце) і *Une Femme* (Історія жінки). Перша — соціально-психологічний портрет чоловіка робітничого походження з мінімальною освітою — здобула премію Ренодо та принесла авторці ширше визнання. Друга книга розкриває тему втрати матері через хворобу Альцгеймера і порівнює жіночі покоління в їхньому сприйнятті тілесності та сексуальності. Для матері

цінотливість була вищою цінністю, тоді як сама письменниця, яка спостерігала за протестами травня 1968 року, усвідомила можливість соціальної та особистісної емансипації.

У 1990-х роках письменниця опублікувала твір Проста пристрасть, присвячений темі одержимого кохання й залежності у стосунках. Критики відзначили його за відсутність романтизованих кліше й максимальну щирість оповіді. Згодом, спільно з Марком Марі, вона створила книгу Використання фотографії, де осмислює спільний досвід боротьби з онкологічним захворюванням. У 2000 році Ерно завершила педагогічну кар'єру та повністю зосередилася на літературній діяльності.

Найвідомішим твором Анні Ерно вважається роман *Les Années* (Роки) — колективна автобіографія, у якій індивідуальні спогади поєднано з соціальною історією післявоєнної Франції. Книга здобула премії Маргеріт Дюрас та Франсуа Моріака, а її англійський переклад було номіновано на Міжнародну Букерівську премію.

У 2025 році роман отримав сценічну адаптацію на Вест-Енді в Лондоні (режисер Елін Арбо).

Чимало творів Ерно було екранізовано. Найбільш відомою екранізацією став фільм *Harpeping*, створений за мотивами її мемуару про аборт і відзначений «Золотим левом» Венеційського кінофестивалю.

Біографія Анні Ерно є прикладом життєвого та творчого шляху жінки, яка змогла перетворити особистий досвід на інструмент соціального осмислення та надати мову колективній жіночій пам'яті. Її твори поєднують індивідуальну сповідальність із аналітичністю спостереження, що забезпечує їм високе місце в контексті сучасної європейської літератури[6].

У 2021 році лауреатом Нобелівської премії став Абдулзарак Гурна

Абдулразак Гурна народився у 1948 році в Занзібарі (нині Танзанія). Він є британським письменником танзанійського походження, відомим своїми

романами, що досліджують наслідки колоніалізму, досвід еміграції та біженства, а також пошук ідентичності у світі постколоніальних трансформацій. У 2021 році автор став лауреатом Нобелівської премії з літератури.

Малюнок 1.4. Портрет Абдулзарак Гурна. (Джерело: Britannica).

Письменник народився в мусульманській родині єменського походження у султанаті Занзібар, який у той час перебував під британським протекторатом, а нині входить до складу Танзанії. У підлітковому віці Гурна став свідком державного перевороту 1964 року, що повалив арабське правління на острові та призвів до політичної нестабільності й переслідувань арабської громади. Ці події, за словами автора, мали вирішальний вплив на його світогляд і літературну творчість. В інтерв'ю газеті *The New York Times* у 2021 році Гурна зазначав: «Те, що мотивувало мене писати, — це відчуття втрати власного місця у світі».

Наприкінці 1960-х років він залишив Занзібар і переїхав до Кентербері (Англія), де навчався у Коледжі Крайст-Черч (нині — Кентерберійський університет Крайст-Черч). У 1976 році здобув ступінь бакалавра з педагогіки, після чого працював викладачем у середній школі міста Дувр (графство Кент). Згодом продовжив навчання в Кентському університеті в Кентербері, де у 1982 році захистив докторську дисертацію на тему «Критерії критики

західноафриканської художньої літератури». Під час роботи над дисертацією викладав у Університеті Байєро в Кано (Нігерія) з 1980 по 1982 рік. Починаючи з 1985 року, Гурна працював на кафедрі англійської мови Кентського університету, де читав курси з англійської та постколоніальної літератури до виходу на пенсію у 2017 році. Згодом отримав звання почесного професора.

Попри те, що рідною мовою письменника є суахілі, усі свої художні твори він створює англійською. Його стиль поєднує елементи різних культурних традицій — від ритміки сур Корану та мотивів арабської й перської поезії до гуманістичних тем західноєвропейської літератури, зокрема творчості Вільяма Шекспіра. Центральними темами його творчості є тривалі наслідки колоніалізму, досвід іммігрантів і біженців, а також проблема культурної ідентичності в багатонаціональному світі.

Під час оголошення рішення Шведська академія відзначила Гурну «за безкомпромісне й співчутливе проникнення в наслідки колоніалізму та долю біженця у прірві між культурами і континентами».

Письменник почав писати у віці близько двадцяти одного року. Його дебютний роман *Memory of Departure* (Спогад про від'їзд) був завершений у 1973 році, однак протягом дванадцяти років не мав видавця. Роман, дія якого відбувається на узбережжі Східної Африки, розповідає історію юнака, який прагне вирватися з бідності й насильства рідного середовища, проте стикається з новими формами соціальної нерівності.

Широке визнання Гурна отримав після виходу роману *Paradise* (Рай), дія якого відбувається на початку XX століття в Східній Африці. У центрі сюжету — дванадцятирічний Юсуф, якого батько віддає в рахунок боргу заможному торговцю. Мандрівки героя континентом поступово відкривають перед читачем складні процеси колоніального впливу та трансформації африканського суспільства.

Подальші романи автора — *By the Sea* (Біля моря) та *Desertion* (Дезертирство) — розвивають тему вигнання та зустрічі культур. У Біля моря зображено історію літнього біженця, який прибуває до Великої Британії під

вигадалим іменем, тоді як у Дезертстві розповідається про кохання між англійським дослідником і африканською жінкою на тлі колоніального минулого.

У романі *Afterlives* (Посмертне життя) автор звертається до періоду німецької колоніальної присутності у Східній Африці на початку XX століття. Твір зосереджений на долях трьох молодих людей — Ільєса, Хамзи та Афії — життя яких формують насильство, війна та культурні зіткнення епохи.

До інших романів письменника належать *Pilgrims Way* (Шлях паломників), *Dottie* (Дотті), *Admiring Silence* (Захоплений тишею), *The Last Gift* (Останній дар) та *Gravel Heart* (Гравійне серце).

Першим твором після отримання Нобелівської премії став роман *Theft* (Крадіжка), події якого охоплюють період від 1980-х до початку 2000-х років і відображають соціальні трансформації постнезалежної Танзанії.

Окрім художньої творчості, Абдулразак Гурна активно займався науковою діяльністю. Він був редактором збірників *Essays on African Literature 1: Reconsiderations* (Есе про африканську літературу 1: Переоцінка), *Essays on African Literature 2: Contemporary Literature* (Есе про африканську літературу 2: Сучасна література) та *The Cambridge Companion to Salman Rushdie* (Кембриджський довідник Салмана Рушді). Письменник також співпрацював із літературним журналом *Wasafiri* як редактор, автор і член дорадчої ради. У 2006 році його було обрано членом Королівського літературного товариства Великої Британії.

Життєвий і професійний шлях Абдулразака Гурни є прикладом поступового становлення митця, який пройшов крізь політичні потрясіння, вигнання та культурну роздвоєність, щоб стати одним із провідних голосів сучасної світової літератури. Його досвід емігранта, науковця й інтелектуала став основою творів, що поєднують індивідуальний та колективний досвід у постколоніальному контексті[7].

У 2020 році лауреаткою Нобелівської премії стала Луїза Глюк

Луїза Глюк народилася 22 квітня 1943 року в місті Нью-Йорк (США), померла 13 жовтня 2023 року у Кембриджі, штат Массачусетс. Вона була американською поетесою, творчість якої вирізняється глибиною психологічного аналізу, точністю форми та філософічністю поетичного вислову. У 2020 році Глюк була удостоєна Нобелівської премії з літератури «за її безпомилковий поетичний голос, який із суворою красою робить індивідуальне існування універсальним».

Малюнок 1.5. Портрет Луїзи Глюк. (Джерело: Britannica).

Після навчання у коледжі Сари Лоуренс (Бронксілл, Нью-Йорк) та в Колумбійському університеті Глюк викладала поезію у провідних навчальних закладах, зокрема в Гарвардському та Єльському університетах.

Її перша поетична збірка Первісток (Firstborn) складається з монологів від першої особи, у яких переважають мотиви гніву, відчуження й внутрішньої розгубленості. Попри стриману критику, збірка засвідчила майстерність поетичної форми, зокрема в роботі з римою та ритмом, і виявила індивідуальність поетичного голосу авторки. Наступна збірка Будинок на болотах (The House on Marshland) позначена більшою зрілістю стилю та

заглибленням у міфологічну образність — особливо через інтерпретацію архетипів Гретель і Жанни д'Арк.

Поетичні експерименти продовжуються у збірці Спускаюча фігура (Descending Figure), де, зокрема у вірші Хвора дитина, лірична героїня говорить від імені матері, зображеної на музейній картині. У збірці Триумф Ахіллеса (The Triumph of Achilles), відзначеній Премією Національного кола книжкових критиків, Глюк звертається до біблійних, античних і казкових мотивів, через які досліджує тему вразливості та пошуку смислу. Ці мотиви продовжуються у збірці Апарат, де авторка з особливою психологічною точністю аналізує проблеми родини, ідентичності та втрати.

У 1993 році Луїза Глюк отримала Пулітцерівську премію за збірку Дика іриска (The Wild Iris). Серед її подальших книг — Лугові землі (Meadowlands), Перші п'ять книг віршів (The First Five Books of Poems), Сім віків (The Seven Ages) та Аверно (Averno), у якому переосмислюється міф про Персефону. У збірці Сільське життя (A Village Life) поетеса звертається до повсякденності середземноморського простору, зберігаючи водночас характерну для її стилю філософічну зосередженість і ліричну стриманість.

Збірка Вірші 1962–2012 (Poems 1962–2012) охоплює майже всю поетичну спадщину Глюк на той момент. Наступна книжка Вірна та добродесна ніч (Faithful and Virtuous Night), відзначена Національною книжковою премією, досліджує теми старіння, смерті та внутрішнього спокою, іноді через перспективу чоловічого ліричного «я». У збірці Зимові рецепти від колективу (Winter Recipes from the Collective) поезії набувають форми коротких оповідей або байок, що поєднують лаконізм із символічністю.

У 2022 році поетеса опублікувала свій перший прозовий твір — новелу Маріголд і Роуз (Marigold and Rose), у якій розповідається про життя двох немовлят-близнюків, осмислене через призму становлення свідомості.

Окрім поезії, Луїза Глюк активно працювала в жанрі есеїстики. Вона була редакторкою антології Найкраща американська поезія 1993 (The Best American

Poetry 1993) і авторкою збірок есеїв Докази та теорії (Proofs and Theories) та Американська оригінальність (American Originality). У 2001 році поетеса отримала Премію Боллінгена, а в 2003–2004 роках обіймала посаду поета-лауреата Бібліотеки Конгресу США. Серед інших нагород — Премія Воллеса Стівенса та Національна медаль США з гуманітарних наук.

Творчість Луїзи Глюк посідає визначне місце у світовій поезії завдяки поєднанню особистісного й універсального, інтимного й міфологічного, трагічного й аналітичного. Її поетичний доробок вирізняється інтелектуальною глибиною, філософічною рефлексією та естетичною довершеністю, що забезпечили авторці вагоме місце в літературному каноні XX–XXI століть[8].

1.4. Причини присудження Нобелівської премії

Нобелівський комітет присудив премію Хан Кан «за її інтенсивну поетичну прозу, яка протистоїть історичним травмам і викриває крихкість людського життя» [14].

Творчість Хан Кан широко відома завдяки глибокому дослідженню травматичних сторінок корейської історії, зокрема Південної Кореї після Корейської війни. Її найбільш відомий роман «Вегетаріанка» — це не просто оповідь про жінку, яка відмовляється їсти м'ясо, а символічний протест проти насильства, патріархату і соціальних норм, які нищать індивідуальність і свободу. За спостереженням журналістів видання The Guardian, Хан Кан «дозволяє читачам відчувати гіркоту історичних ран, розкриваючи вразливість, яка є спільною для всіх людей» [9].

Її стиль поєднує прозу з поетичністю, створюючи унікальну атмосферу, де історія і особисті переживання переплітаються у складну тканину людського існування. Вона не боїться заглиблюватись у теми смерті, насильства і пригнічення, відкриваючи перед читачем те, що зазвичай залишається поза увагою [9; 14].

Нобелівський комітет присудив премію Йону Фоссе «за його інноваційні п'єси та прозу, які дають голос невимовному» [15].

Фоссе — один із найвпливовіших драматургів сучасності, чия творчість отримала визнання за межами Норвегії. Його стиль характеризується мінімалістичними засобами та повторюваністю, що формує ефект медитативності і занурення у внутрішній світ персонажів. The Guardian відзначає, що Фоссе «використовує мову так, ніби це музика, щоб передати те, що словами не висловити» [11].

Його роботи часто звертаються до тем мовчання, смерті, часу і пам'яті, акцентуючи увагу на психологічних станах, які складно артикуляторно висловити [11; 15].

Нобелівський комітет присудив премію Анні Ерно «за її мужність і клінічну гостроту, з якими вона розкриває коріння, відчуження і колективні обмеження особистої пам'яті» [16].

Ерно відома своїми автобіографічними прозовими творами, у яких вона глибоко і безкомпромісно досліджує власне життя і спогади в контексті французького суспільства. Її стиль схожий на психологічне розслідування, де особисті історії стають дзеркалом соціальних і культурних трансформацій. The Guardian зауважує, що Ерно «змушує читача ставити під сумнів те, що ми пам'ятаємо і як ця пам'ять формується під впливом соціального контексту» [12].

Ерно показує, що пам'ять — це процес, підданий постійному переписуванню та інтерпретації, що робить її прозу винятково актуальною [12; 16].

Нобелівський комітет присудив премію Абдулразаку Гурні «за його безкомпромісне та співчутливе проникнення в наслідки колоніалізму і долю біженця у прірві між культурами та континентами» [17].

Гурна — один із найвідоміших письменників, які висвітлюють проблеми колоніалізму, міграції і біженства. Його романи зосереджені на історіях людей, вигнаних із рідних земель, та їх боротьбі за збереження гідності і ідентичності. The Guardian підкреслює, що Гурна «поєднує особисті історії з великими історичними процесами, створюючи емоційно насичені тексти, які дають голос тим, кого зазвичай не чують» [13].

Його проза постає як заклик до емпатії та глибшого розуміння складних соціокультурних процесів сучасності [13; 17].

Нобелівський комітет присудив премію Луїзі Глюк «за її безпомилковий поетичний голос, який суворою красою робить індивідуальне існування універсальним» [18].

Глюк — одна з найвидатніших поеток сучасності, відома здатністю глибоко і особисто розкривати універсальні теми — самотність, сім'ю, втрату і пошук сенсу. Її поезія вирізняється стриманістю та глибокою емоційною напругою. The Guardian пише, що Глюк «привносить інтимність і прозорість у поезію, роблячи її доступною для широкого кола читачів» [10].

Її здатність трансформувати особисті болі й радості у загальнолюдські переживання робить її поезію непересічною [10; 18].

Наразі Нобелівська премія з літератури продовжує відзначати видатних письменників у всьому світі. Цьогорічним лауреатом став Ласло Краснагоркаї, якого нагородили «за його захоплюючу та візіонерську творчість, що в умовах апокаліптичного терору підтверджує силу мистецтва» [19].

Аналіз причин присудження Нобелівської премії з літератури за останні п'ять років (2020–2025) показує, що комітет оцінює не лише художню майстерність, але й здатність літератури глибоко торкатися аспектів людського існування — від історичних травм і пам'яті до індивідуальних переживань і соціальної свідомості [9–19].

Таким чином, як реальні лауреати, так і потенційні кандидати підтверджують, що Нобелівська премія з літератури підкреслює важливість літератури як засобу глибокого осмислення людського досвіду [9–19].

1.5. Біографія Нобелівського лауреата 2025 року

Ласло Краснагоркаї (нар. 1954 р., м. Дьюла, Угорщина) — видатний сучасний європейський письменник, лауреат Нобелівської премії з літератури 2025 року. Шведська академія відзначила його «за потужну та візіонерську творчість, яка, серед апокаліптичного жаху, утверджує силу мистецтва» [20; 22].

Краснагоркаї став другим угорцем, удостоєним цієї премії після Імре Кертеса у 2002 році [22].

Малюнок 1.6. Портрет Ласло Краснагоркаї. (Джерело: The Guardian).

Виріс у середньокласовій єврейській родині, отримавши життєвий досвід у період комуністичного режиму, що формувало його світогляд і художню уяву. Його раннє захоплення центральноєвропейською літературною традицією, зокрема прозою Франца Кафки, визначило філософську глибину та апокаліптичну спрямованість творчості. Сам письменник зазначав: «Коли я не читаю Кафку, я думаю про Кафку. Коли не думаю про нього — сумую за цим» [21].

Прорив у літературній кар'єрі відбувся 1985 року, коли було опубліковано його дебютний роман «Satantango» — історію про мешканців

занедбаній колгоспної ферми напередодні падіння комуністичного режиму. Шведська академія назвала дебют Краснагоркаї «літературною сенсацією» [22]. Роман став основою однойменного фільму режисера Бели Тарра (1994), який вважається культовим у європейському кінематографі.

У подальші роки письменник створив низку визначних творів: «Меланхолія опору» (1989), «Війна і війна» (1999), «Seiobo There Below» (2008), «Herscht 07769» (2021) та сатиричний роман «Zsömle Odavan». Його проза поєднує гротеск, філософські роздуми та апокаліптичні бачення, що робить його стиль впізнаваним у світовій літературі [20].

Американська критикиня Сьюзан Зонтаг назвала Краснагоркаї «майстром апокаліпсису», а Шведська академія охарактеризувала його як «великого епічного письменника центральноєвропейської традиції, що поєднує абсурдизм і гротескний надлишок» [21].

Під час своїх численних подорожей — у Німеччину, США та Китай — автор формував світогляд, який поєднує центральноєвропейські, західні та східні культурні контексти [20]. Особливе місце посідає роман «Herscht 07769», де змальовано занепад німецького містечка в переддень пандемії COVID-19, а також сатиричний твір «Zsömle Odavan», що розкриває життя старшого покоління в сучасній Угорщині [22].

Письменник неодноразово виступав із критикою угорського уряду, називаючи його «психіатричним випадком» через політику щодо війни в Україні, при цьому висловлюючи підтримку українському народу [21]. Попри це, прем'єр-міністр Віктор Орбан публічно привітав автора, назвавши його «гордістю нації» [21].

За свою кар'єру Краснагоркаї здобув численні міжнародні премії, серед яких — Міжнародна Букерівська премія (2015), Best Translated Book Award (2013) та Німецька літературна премія Bestenliste (1993) [22].

Творчість Ласло Краснагоркаї, що поєднує історичний контекст, глибоку філософську рефлексію та екзистенційні проблеми сучасності, є вагомим внеском у розвиток сучасної європейської літератури [20; 22].

Висновки до розділу 1

У цьому розділі було розглянуто ключові особливості літератури ХХІ століття та роль Нобелівської премії у сучасному літературному процесі. Аналіз показав, що література нового століття характеризується проникною динамічністю, відкритістю до експериментів і поєднанням традиційних художніх практик з інноваційними формами та технологіями. Сучасний літературний текст дедалі частіше виходить за рамки класичних друкованих форматів, охоплюючи електронні книги, аудіоверсії, мультимедійні наративи та онлайн-платформи спільного письма. Це свідчить про розширення меж літературності, коли текст стає не лише естетичним явищем, а й культурним, соціальним і комунікативним простором.

Однією з визначальних рис літератури ХХІ століття є її гуманістична спрямованість: увага до внутрішнього світу людини, її досвіду, пам'яті, емоцій, травми, тілесності, гендерної та культурної ідентичності. Якщо раніше фокус художнього письма тяжів до створення універсальних образів, то нині автори концентруються на унікальному, особистісному, індивідуальному. Такий підхід сприяє формуванню нових типів наративності, що засновані на щирості, емоційній відкритості й поглибленому психологізмі. Література стає засобом осмислення як приватного, так і колективного досвіду, способом говорити про соціальні й моральні проблеми, що раніше залишалися поза художнім фокусом.

Окрему увагу в дослідженні було зосереджено на Нобелівській премії з літератури, яка протягом більш ніж ста років визначає культурні орієнтири та формує літературний канон. Порівняльний аналіз продемонстрував, що критерії присудження премії не залишаються сталими: вони еволюціонують відповідно до інтелектуальних і соціальних тенденцій епохи. Якщо у ХХ столітті домінували естетичні інновації та майстерність художнього письма, то у ХХІ столітті на перший план виходять етичні аспекти, соціальна вразливість, робота з історичною пам'яттю, критика тоталітаризму, репрезентація травматичного

досвіду, осмислення глобальних ідентичнісних та політичних процесів. Нобелівська премія сьогодні дедалі більше функціонує як простір морального діалогу та міжнародного культурного порозуміння.

Також у розділі були розглянуті життєві шляхи та творчість останніх п'яти нобелівських лауреатів — Хан Кан, Йона Фоссе, Енні Ерно, Абдулразака Гурни та Луїзи Глюк. Їхні роботи репрезентують найважливіші тенденції сучасної літератури: від інтимного мікропроживання та автобіографічної щирості до постколоніального аналізу, філософської медитативності та переосмислення історичної пам'яті. Хоча кожен з авторів представляє різні культури, традиції, мови й історичні контексти, їх поєднує прагнення до глибокого дослідження людського досвіду, емоційності та взаємодії особистості зі світом. Біографічний підхід дозволив виявити, як індивідуальна доля кожного письменника формується у взаємодії з культурними, соціальними та політичними чинниками.

Для актуалізації дослідження було додано також огляд лауреата Нобелівської премії з літератури 2025 року — Ласло Краснагоркаї. Його включення дає змогу продемонструвати, як окреслені тенденції Нобелівського комітету продовжують проявлятися у найновіших рішеннях. Творчість Краснагоркаї, позначена філософською напругою, апокаліптичними образами та рефлексією над культурною кризою сучасності, органічно вписується у спектр літературних тенденцій ХХІ століття, підтверджуючи гуманістичну та етичну спрямованість сучасної світової літератури.

Порівняльний аналіз формулювань та мотивацій Нобелівського комітету щодо останніх лауреатів засвідчив спільну тенденцію: сучасні рішення ґрунтуються на поєднанні естетичної майстерності й етичної вагомості. Лауреати відзначаються не лише художнім талантам, але й здатністю відкривати нові горизонти людського досвіду, репрезентувати культурну пам'ять,

проблематизувати важливі соціальні питання та сприяти формуванню морального дискурсу сучасного світу.

Узагальнюючи результати дослідження, можна стверджувати, що література ХХІ століття розвивається у напрямі синтезу художнього та документального, індивідуального й колективного, локального й глобального. Її функція полягає не лише у створенні естетичних форм, але й у глибокому пізнанні людини, осмисленні суспільних процесів і побудові культурного діалогу між минулим і майбутнім. Нобелівська премія, у свою чергу, продовжує відігравати визначальну роль у формуванні літературного канону, визначенні гуманістичних орієнтирів та підтримці авторів, здатних репрезентувати складність сучасної світової дійсності. Зібраний матеріал формує наукову основу для подальших досліджень літературних процесів, дозволяючи глибше зрозуміти місце людини у сучасному мистецтві слова та перспективи розвитку світової літератури.

РОЗДІЛ II. Тематичні домінанти та художні особливості творів лауреатів

2.1. Ключова тематика творів Нобелівських лауреатів

Ключова тематика творів Хан Кан зосереджена на дослідженні глибокої недовіри до світу і людей, яка стає однією з головних внутрішніх проблем та рушієм її письма. У своїй Нобелівській лекції письменниця зізнається: «Одного весняного дня 2012 року, коли я спробувала свої сили в написанні сяючого, життєстверджуючого роману, я знову зіткнувся з цією невирішеною проблемою. Я давно втратила почуття глибоко вкоріненої довіри до людей. Як тоді я могла би охопити світ? Мені довелося зіткнутися з цією неможливою загадкою, якщо я мала намір рухатися вперед ...І я зрозуміла, що письмо було моїм єдиним засобом пройти через це.» З цього уривку впливають ключові тематичні домінанти: недовіра до світу і людей як внутрішній конфлікт, самотність і відчуження, які вона намагається подолати через творчість, та пошук взаєморозуміння зі світом і людьми, попри глибокі особистісні труднощі. Важливою є також думка: «Чи не є любов, власне, найстарішим і найглибшим підтекстом мого життя?» — що підкреслює: любов для Хан Кан є глибинною основою людського існування і ядром її письма.

У романі “Людські вчинки” (Human Acts) авторка ставить болючі питання: «Чи може теперішнє допомогти минулому? Чи можуть мертві врятувати живих?» Її твори досліджують колективну пам'ять, глибину національної травми, біль утрат і спадок історичних подій (зокрема повстання в Кванджу 1980 року), що формують сучасну корейську ідентичність. Водночас Хан Кан підкреслює, що письмо — це тілесний досвід: «Коли я пишу, я використовую своє тіло. Я намагаюся наповнити речення яскравими, чуттєвими відчуттями...» Тож її тексти — це спроба з'єднати внутрішній біль із фізичним відчуттям життя.

У романі «Уроки грецької мови» Хан Кан через історію жінки, яка втратила мову, і чоловіка, що втрачає зір, досліджує, як дотик і тиша стають

новою мовою спілкування. Письмо на долоні стає символом того, як через тепло та ніжність можна говорити без слів, знаходячи зв'язок у жорстокому світі.

Згідно зі статтею «Han Kang: Unveiling Gender and Social Oppression in Han Kang's Novels» від KBeatHub, роман *The Vegetarian* розповідає історію жінки, яка пережила настільки огидний і насильницький кошмар, що він фундаментально змінив її життя наяву. Єнг-хе Кім, прокинувшись від сну, переходить на вегетаріанську дієту та починає змінюватися психологічно і емоційно. Вона поводить себе не лише соціально неприйнятно, але й повністю ламає уявлення про те, якою має бути «покірна дружина, слухняна донька, привітна жінка». Її внутрішня трансформація стає формою протесту проти гегемонічних гендерних владних відносин, що підтримують патріархат. Ключова тематика роману полягає у опорі патріархальній владі та соціальним обмеженням через тілесну і духовну трансформацію героїні, у порушенні соціальних норм і очікувань, а також у відчуженні Єнг-хе від стандартних людських ролей як символі протесту.

Стаття “Young Koreans embrace Han Kang's themes of resilience, empathy” від *The Korea Times* підкреслює, що ключові теми творчості Хан Кан — це поєднання поетичної прози з глибоким осмисленням історичної травми і вразливості людського життя. Романи *Human Acts* і *We Do Not Part* відтворюють трагедії корейської історії — повстання у Кванджу 1980 року та події на Чеджу у 1940–1950-х роках. Однак вони виходять за межі конкретного часу, відкриваючи універсальні питання прав людини, страждання та особистої жертви. Молоді читачі, навіть без прямого зв'язку з тими подіями, відчують сильну емпатію та емоційну напругу творів, що є характерною ознакою стилю Хан Кан.

В *The Vegetarian* і *Fruit of My Woman* піднімається проблема внутрішньої самотності та протесту проти патріархальних норм. Через метафоричну трансформацію жіночого тіла у рослинність авторка показує як пасивний опір соціальним обмеженням, так і радикальне заперечення насильства над жінкою

як тілом і як індивідуальністю. У *The White Book* провідною стає тема крихкості людського існування, пошук чистоти серед травм і втрат, і ця книга надихає молодих митців поетичною медитацією над життям і смертю — про те, що навіть у скаліченому світі можна зберегти щось світле й непорочне.

Загалом у творчості Хан Кан підкреслюється солідарність у стражданні, чутливість до прав людини, пошук ідентичності та духовної опори. Її герої часто переживають крайні форми відчуження чи травми, але саме через це читачі знаходять у творах відчуття співпереживання, визнання власної людяності та протест проти байдужості. Емоційна інтенсивність і здатність до емпатії роблять твори Хан Кан особливо впливовими для молодих читачів, формуючи у них нове сприйняття історії, прав людини та власної людської ідентичності. У творчості Хан Кан ключова тематика її романів зосереджена на дослідженні жіночого досвіду в умовах патріархального суспільства та соціальних обмежень. Її героїні часто переживають глибоку самотність, психологічне та тілесне відчуження, а через метафору перетворення на рослину авторка показує внутрішній протест проти нав'язаних ролей і очікувань, виявляючи як пасивний, так і радикальний опір патріархальній владі. У романах «*The Vegetarian*» і «*Fruit of My Woman*» це проявляється як порушення соціальних норм і очікувань, тоді як у «*The White Book*» Хан Кан досліджує крихкість життя, втрати та прагнення зберегти чистоту й людяність у складному світі[23; 29; 30].

Щодо ключової тематики творів Йона Фоссе, як зазначає Андерс Олсон у відео про нього: «Його творчість торкається найглибших почуттів, таких як тривога, невпевненість, питання життя і смерті — таких речей, з якими кожна людина стикається з самого початку». Ці слова узагальнюють головні теми прози Фоссе — внутрішній конфлікт, пошук сенсу, мовчання як форма комунікації та спроба описати невимовне.

Фоссе, найвидатніший живий драматург Норвегії та один із найвідоміших і найплідніших драматургів світу, відомий своїм еліптичним стилем та

своєрідною поезією діалогів. Він перетворює болісну історію «трикутника Він-Жінка-Чоловік» на сучасну версію казки про Адама та Єву. У символічній вступній сцені зображено старшого чоловіка та його молоду супутницю, які прибувають до своєї нової садиби, щоб втекти від решти світу та бути одне з одним. Вони підходять до місця, тримаючись за руки, плекаючи перспективу потрапити у власний приватний рай. У виставі м'яке освітлення та перебільшено повільний рух створюють псевдоромантичний, довірливий настрій для початку, але саме це поєднання контрастує з похмурою атмосферою наступних сцен, які зосереджені на руйнівних наслідках присутності людини — спочатку усвідомленої, а потім поступово актуалізованої.

Фоссе наполягав, що для нього театр був «способом розуміння через емоції. Це відображення, яке виникає окрім національності та мови.

Окрім мов, існує багато стимулів». Турбота про безкінечне пов'язує його з символізмом, а любов до його персонажів також була «міфічною». Його творчість є фундаментально дослідженням архетипів, що виходить за межі національного контексту, охоплюючи універсальні конструкції та шифри значення.

Незважаючи на відсутність явних посилок у сценічних ремарках, образ Моря часто викликається через діалог. Чим абстрактніший фізичний опис місця дії, тим більшої емоційної ваги набуває метафора моря. Афективний вплив Моря наповнює реальність персонажів, а ритм мовлення ніби відповідає ритму хвиль, додаючи потойбічного настрою. Море стає центральним образом-символом, що визначає ієрархію всіх додаткових елементів п'єси.

Фоссе колись стверджував, що його твори присвячені стосункам між людьми, «простору між ними», і те, що він пише, є певним чином «порожніми просторами». Сила його п'єс полягає у метафоричній потужності: новий будинок швидко виявляється повним розчаруванням, і пара переживає вигнання в його найжахливішій формі. Постановка безпритульності вдома черпає підказки із сценічних ремарків та опису зношених домашніх речей. Натуралістичні чи

абстрактні, декорації випромінюють застарілість домогосподарства, що контрастує з казковою уявою про будинок на початку п'єси.

2023 рік став важливим для Йона Олава Фоссе, норвезького автора, драматурга та перекладача, оскільки він отримав Нобелівську премію з літератури «за його інноваційні п'єси та прозу, які надають голос тому, що важко висловити словами». Його літературний світ поєднує містицизм повсякденного життя та прагнення досягнути суті життя, любові, втрат, логіки й світла, відкриваючи нові горизонти для сучасників і майбутніх поколінь. У творах чітко простежується філософська складова екзистенціалізму, яка досліджує існування та сутність людини, зокрема «екзистенційні сумніви».

Фоссе є автором близько сімдесяти творів мовою Nynorsk, яка базується на норвезьких діалектах. Його творчість охоплює романи, п'єси, есе, поезію та літературу для дітей і підлітків. Переклади на понад десяток мов демонструють популярність і визнання серед читачів та глядачів у різних країнах. Його стиль поєднує філософські роздуми з містичністю буденного життя, створюючи особливу атмосферу, де прості життєві події набувають глибокого символічного значення[24; 31; 32].

У творчості Енні Ерно, вона послідовно звертається до таких тематичних домінантів:

Соціальна нерівність — Ерно зосереджує увагу на досвіді життя, позначеного нерівністю за класовою, гендерною та мовною ознаками. Вона описує, як ці нерівності формують ідентичність, обмежують вибір та спричиняють емоційні травми.

Індивідуальна пам'ять як інструмент колективної ідентичності — у творі Роки вона переосмислює власне життя крізь призму історичних змін у Франції, поєднуючи особисте і суспільне. Це дозволяє говорити про тему пам'яті, яка стає способом збереження ідентичності.

Психологічна вразливість та сором — її письмо розкриває внутрішні переживання жінки, сором, ревності, приниження та знецінення себе. Вона описує ці емоції з клінічною точністю, не прикрашаючи реальність.

Гендерна тематика — Ерно порушує тему жінки в патріархальному суспільстві, зокрема через автобіографічний досвід (наприклад, Історія жінки, де описано досвід абортів). Це робить жіночий досвід ключовою домінантою її письма.

Основні теми творів Анні Ерно зосереджені на дослідженні людського досвіду через особисті та соціальні призми. Вона постійно розкриває тіло та сексуальність, інтимні стосунки та переживання любові й пристрасті, водночас торкаючись складних моментів, як незаконний аборт чи хвороба. Ерно також досліджує соціальну нерівність і зміну класу через освіту, показуючи, як соціальний статус і середовище впливають на життя людини. Ще одна ключова тема — час і пам'ять, через які вона реконструює власне життя, досвід батьків та життя покоління в цілому.

Нарешті, Ерно постійно розмірковує над процесом письма, прагнучи знайти спосіб відобразити власний досвід у літературній формі, роблячи інтимне одночасно універсальним та соціально значущим. У своїй творчості вона послідовно працює виключно з фактичним матеріалом власного життя, наголошуючи, що будь-який досвід, незалежно від його характеру, має «невід'ємне право бути зафіксованим», адже «не існує меншої істини».

Центральними темами її письма є досвід зростання у робітничому середовищі, зіткнення з соціальною нерівністю, жіночий досвід і тілесність, у тому числі обмеження, накладені державними законами та суспільними нормами, а також інтимні переживання, пам'ять і плин часу. Ерно не вигадує реальність, а аналізує власні спогади як документи, досліджуючи їх у різних ракурсах, що перетворює її роботу на своєрідне «етнологічне дослідження себе».

Прикладом цього є книга Сором, у якій письменниця осмислює дитячу травму, та Подія, де описано досвід нелегального абортів, що стало феміністичним маніфестом і знаковим текстом для багатьох поколінь жінок. Таким чином, Ерно створює літературу, яка виходить із особистого, але водночас набуває колективного виміру, відображаючи соціальний і культурний контекст епохи[25; 26; 33; 34].

Творчість Абдулразака Гурна наскрізь пронизана темою вигнання, досвіду біженця, а також пошуку ідентичності в умовах культурної роздвоєності. Сам письменник виріс на острові Занзібар, однак унаслідок переслідувань людей арабського походження у 1960-х роках був змушений покинути батьківщину та емігрувати до Великої Британії. Його романи відтворюють культурно багатогранний простір Східної Африки, заглиблюючись у наслідки колоніалізму, травми вимушеної міграції, втрати дому та відчуження. Гурна, як зазначено у вступі до його Нобелівської лекції, характеризується відразу до спрощення і вірністю правді, навіть якщо це робить його стиль похмурим і безкомпромісним. Водночас, він зберігає глибоке співчуття до долі своїх персонажів.

Романи Абдулразака Гурна глибоко досліджують історичні, культурні та релігійні контексти Східної Африки, а також проблеми міграції, ідентичності та наслідки колоніалізму. У *The Last Gift* центральною темою є мовчання та пригнічене кохання: головний герой Аббас змушений приховувати минуле, зокрема примусове раннє одруження, що заважає йому відкрито виражати почуття та впливає на родину. Мовчання стає ключовим мотивом, символізуючи особистий біль і обмеження свободи, поєднуючи індивідуальні переживання з постколоніальними проблемами переселення.

У *By the Sea* наративна багатшаровість і інтертекстуальність допомагають розкрити теми вигнання, ідентичності та культурного зміщення. Головний герой Салех Омар переживає відчуження та кризу ідентичності на тлі історії Занзібару. Посилання на *A Thousand and One Nights* і *Bartleby the Scrivener* створюють діалог між проблемами біженців і універсальними темами опору, ізоляції та пошуку приналежності, підкреслюючи складність культурної та психологічної ідентичності.

Роман *Paradise* (1994) розгортає події під час колоніальної окупації Німецької Східної Африки та показує вплив колоніалізму на місцеві спільноти й соціальні структури. Головний герой Юсуф переживає важкі умови праці та систему рігані, що символізує експлуатацію і соціальні нерівності. Культурні

аспекти проявляються через етнічне і релігійне різноманіття, традиції, усну творчість і соціальні ієрархії, а релігійні — через ісламські практики та відсилки до священних книг.

Творчість Гурнаха показує тісний зв'язок літератури, історії, культури та релігії, висвітлюючи теми вигнання, колоніалізму, культурної ідентичності та адаптації особистості до складних соціальних умов[27; 35; 36; 37].

Поезія Луїзи Глюк вирізняється емоційною глибиною, стриманістю й інтимністю, в якій часто проступають теми втрати, страждання, самотності та внутрішньої боротьби. У своїх творах вона звертається до особистого досвіду, використовуючи міфологічні, біблійні та класичні мотиви для переосмислення ролі людини у світі. Її поезія є своєрідним психоаналітичним зануренням у пам'ять, родинні травми, жіночу ідентичність та глибоко вкорінену екзистенційну тривогу.

Глюк вважається однією з найвпливовіших поеток сучасності, а її стиль відзначається аскетизмом форми і відсутністю прикрас, що тільки посилює емоційний ефект. Як зазначено у заяві Нобелівського комітету, вона була нагороджена «за її безпомилковий поетичний голос, який із суворою красою робить індивідуальне існування універсальним».

Луїза Глюк у своїй поезії досліджує взаємозв'язок між людиною та природою, підкреслюючи вплив патріархальних структур на обидві. Її твори порушують проблеми антропоцентризму, критикують логіку домінування та ієрархії цінностей, яка підкреслює владу над меншістю та природою. Глюк зображує жінок і природу як маргіналізовані суб'єкти, чия цінність часто визначається корисністю для інших.

Вона розмиває межі між людиною і природою, надаючи голос тваринам та природі, підкреслюючи симбіотичний зв'язок і взаємозалежність усіх живих істот. У поезії Глюк порушуються теми травми, психологічного та емоційного пригнічення, а також складні переживання втрати і повторюваних циклів насильства чи пригнічення.

Ключові мотиви її творів включають: цінність і автономію природи, критику домінування людини над світом, взаємозв'язок жінок і природи як «іншого» в суспільстві, необхідність екологічної та соціальної справедливості, а також пошук взаємозалежності, рівності та справедливих відносин між усіма істотами.

Глюк піднімає екологічно-феміністичні теми, наголошуючи на важливості переосмислення відносин людини з природою та розкриваючи значення поезії як засобу критики патріархальних і антропоцентричних норм.

У поезії Луїзи Глюк, особливо у віршах про тварин (Earthworm, Bats), помітні яскраві еко-феміністичні мотиви, які висвітлюють взаємозв'язок між пригнобленням жінок і експлуатацією природи (Sunny & Narayana, 2025). У цих творах поетеса піддає критиці антропоцентричну ієрархію, що ставить людину на вершину всіх живих істот, і водночас розмиває традиційні межі між людиною та природою, надаючи голос тваринам і підкреслюючи їхню автономію та цінність незалежно від користі для людини (Glück, 2009).

Глюк також оспорує логіку домінації та бінарні ціннісні протилежності, такі як «пан/раб» чи «чоловік/жінка», демонструючи, що взаємозалежність і взаємоповага є ключовими для переосмислення людських відносин із природою та іншими істотами (Warren, 2000). Завдяки цим поетичним стратегіям, її твори пропонують новий етичний підхід, де життя всіх істот цінується як таке, що має власну внутрішню вартість, а гармонійне співіснування та взаємоповага стають основою для соціальної та екологічної справедливості (Plumwood, 2002; Adams, 2002).

Таким чином, ключова тематика поезії Луїзи Глюк полягає у переосмисленні взаємин людини з природою та жінками через екофеміністичну призму, підкреслюючи необхідність руйнування домінуючих ієрархій та формування більш справедливого, етичного і гармонійного світу.

Попри різне культурне походження, всі лауреати звертаються до тем самотності, втрати, травми, пошуку себе та зв'язку з іншими. Їхні твори — це спроба осмислити складний світ через пам'ять, мову, тіло, мовчання або письмо.

Усі вони показують людську вразливість та прагнення зберегти тепло й людяність, навіть коли світ жорстокий.

Особливо близькі за тематикою Хан Канг і Йон Фоссе. Обоє досліджують мовчання як мову, здатну передавати глибокі почуття. У Хан Канг це дотик і письмо на долоні як форма беззвучної комунікації, а у Фоссе — тиша, що говорить більше за слова. Обоє розкривають, як у моменти слабкості та тиші люди можуть віднайти сенс і зв'язок[28; 38; 39].

2.2. Оцінка творчості лауреатів

Оцінка творчості Хан Кан

Як зазначає перекладачка й літературознавиця Sora Kim-Russell, «Хан Кан втілює в реальному житті ту ніжність, яку демонструє у своїх книгах». Постійна риса її письма — «давати голос безголосим». Так, у романі Вегетаріанка головна героїня Йон-хе ніколи не говорить від першої особи, але її рішення відмовитися від м'яса стає зрозумілим читачеві, навіть коли воно спантеличує оточення; у Уроках грецької мови одна з центральних постатей буквально втрачає здатність говорити. Останній роман Хан, Ми не розлучаємося, звертається до історичної різанини — повстання на Чеджу 1948–1949 років, коли уряд убив десятки тисяч громадян в ім'я «антикомунізму». Сила письма Хан Кан полягає в тому, що, маючи лише «папір і чорнило», вона стає провідницею пам'яті поколінь, які зазнали державного насильства, передаючи їхній досвід тим, хто успадкував травму, але не завжди знає факти, приховані за нею. Вона робить цей біль видимим, незгладимим і осмисленим.

У творах письменниці часто працює просторове мислення: метафоричні «зони» репрезентують напруження між індивідумом і суспільством, традиційним і сучасним, мовчанням і висловлюванням. Вегетаріанка запрошує читача «прочитати» та вибудувати ці зони за допомогою різних стратегій. «Зона — Корея» постає через зіставлення: з одного боку — патріархальні норми та конфуціанські цінності, з іншого — нова конфігурація феміністичних переконань, у якій жінка постає незалежною. Ця стратегія контрасту (культурного, соціологічного, політичного) демонструє кризу, у якій опиняється героїня: новий світ народжується, але руйнується старою системою переконань і владних відносин; психічна нестабільність Йон-хе віддзеркалює цю колізію.

Інша сконструйована зона — свідомість героїні. Тут застосовано інтерполяцію: два простори співіснують і формують новий, «третій», невиразний проміжок між ними. На початку роману ми впізнаємо пригноблену жінку; після

ключового рішення відмовитися від м'яса починається процес «становлення деревом», що ігнорує соціальні норми: «...листя росте з мого тіла, коріння проростає з моїх рук... воно заглиблюється в землю. Безкінечно, безкінечно... так, я розставила ноги, бо хотіла, щоб квіти розквітли з моєї промежини; я широко їх розставила». Перехід від первісного стану до метаморфози створює проміжну ментальну зону, у якій пошук визволення та незалежності співіснує з тиском соціального гноблення. Конструювання зон допомагає читачеві досліджувати множинні світи й репрезентації, які переглядають успадковані тематичні моделі роману. Ба більше, конфігурація персонажів зумисно дезорієнтує та підриває ієрархії — нетиповий головний герой «без домінантного голосу» перевизначає очікування. Отже, Вегетаріанка постає як постмодерністська алегорія: читач отримує доступ до альтернативної, метафоричної інтерпретації написаного [23,29,30,40,41].

Роман Людські вчинки (Human Acts, 2014) — один із ключових творів Хан Кан, де документальна точність поєднана з філософською рефлексією над природою насильства. Текст відкривається сміливою наративною оптикою — другою особою однини, що створює максимальну інтимність між читачем і п'ятнадцятирічним Донг-хо: межа між оповідачем та адресатом зникає, і читач опиняється всередині події, а не поза нею. Дія розгортається на тлі повстання у Кванджу 1980 року — одного з найтрагічніших епізодів новітньої корейської історії. Юний герой, перебуваючи серед хаосу й смерті, добровільно допомагає впорядковувати тіла в тимчасовому морзі — акт гуманності, що протистоїть дегуманізації диктатури. У другому розділі, поданому голосом мертвого цивільного, розкривається трагічна іронія: персонаж, до якого читач уже прив'язався, — загиблий. Смерть трансформується з події в метафізичний досвід: голос триває в пам'яті інших.

Хоч роман спирається на історичні факти Кванджуського повстання, його сенс виходить за межі локальної трагедії: жорстокість постає універсальною. «Це

сталося в Кванджу, як сталося й на острові Чеджу, у Квантуні й Нанкіні, у Боснії, і на американському континенті, коли він ще називався Новим Світом, — із такою одноманітною жорстокістю, ніби вона закарбована в нашому генетичному коді». Так окреслено головну ідею — повторюваність насильства як історичного патерну людської природи. Осмислення минулого постає єдиним способом запобігти рецидивам: «Лише повертаючи увагу до трагедії, можна перешкодити її відтворенню».

Разом із тим Людські вчинки — це роман про співчуття. Образ матері Донг-хо, яка шукає сина серед тіл загиблих, уособлює універсальний материнський біль, що підноситься від приватного до символічного рівня й формує «етику пам'яті»: особистий травматичний досвід перетворюється на моральний імператив людяності. Хан Кан з'єднує політичний дискурс із екзистенційною рефлексією, ставлячи болюче запитання про суперечність між патріотизмом і гуманізмом: «Чому співати гімн для тих, кого вбили солдати? Чому вкривати труни національним прапором, ніби не сама держава їх убила?» В естетичному вимірі роман вирізняється мовною стриманістю й перекладацькою точністю (Дебора Сміт наголошувала на збереженні «моральної амбівалентності» оригіналу), а також контрапунктом краси повсякденності — запах ячмінного чаю, смак soboro ppang, дитячі спогади — і жорстокості історії. У підсумку Human Acts — медитація про природу людини, її здатність до співчуття в межах обставинах і про пам'ять як форму етичного опору забуттю; мистецтво стає інструментом збереження людяності. Роман постає як посттравматичне колективне свідчення і моральний маніфест проти повторення злочинів [48].

Уроки грецької мови (Greek Lessons, 2011) — філософсько-інтимне дослідження мови, мовчання та вразливості. Якщо в Вегетаріанці тіло є простором протесту, а в Людських вчинках — знаком колективної травми, то тут головну роль відіграють слово і тиша як інструменти осмислення буття. Дві

постаті — жінка, яка втратила голос, і чоловік, що втрачає зір, — перетинаються на вечірніх курсах давньогрецької. Мінімалістичний сюжет дозволяє зосередитися на внутрішніх процесах — тиші, відчуженні, самопізнанні.

Жінка вже переживала німоту в дитинстві; тепер, після смерті матері та розлучення, мовчання стає не просто психічною реакцією, а способом самозбереження, коли слова не вміщують правди. Для викладача, який сліпне, зір — це доступ до текстів, а слово — спосіб осмислення світу; втрата зору руйнує його зв'язок із реальністю письма. Обидві втрати — голосу й зору — поєднані одним: розривом між внутрішнім досвідом і зовнішнім висловленням.

Композиційно роман чергує перспективи: фрагменти про жінку подано від третьої особи (ніби відлуння утраченої можливості говорити), тоді як частини чоловіка оформлено як листи, що ніколи не доходять адресатів. Тема невисловленості підкреслена мовною аскезою, фрагментарністю та «паузацією» тексту. Для Хан Кан мова — не безумовна «благодать», а простір обмеження: без неї світ не збагнути, але в її межах — його неможливо висловити повністю. У цьому парадоксі — напруга твору. Мовчання й мова постають двома формами болю та двома стратегіями виживання: мовчання — втеча від травми, слово — спроба втримати крихку єдність. Стиль — стриманий, музичний, з наповненими змістом паузами; метафора льоду символізує емоційний холод і параліч, спільний для обох героїв. У філософському плані Уроки грецької мови — роздуми про межі комунікації та сенсу: чи здатне слово відновити зв'язок, чи лише демонструє його крихкість? Роман утверджує думку, що мовчання — також форма висловлення [49].

Роман Ми не розлучаємося (We Do Not Part) підсумовує й водночас підносить головні теми Хан Кан — пам'ять, біль, тілесність, мовчання, природу зла та людську стійкість — до рівня розлогої медитації. Героїня Кьонгха — зовні тендітна, замкнена, але внутрішньо міцна — після нещасного випадку на

прохання подруги Інсон вирушає на Чеджу, аби врятувати птаха на ім'я Ама. Проста місія перетворюється на подорож до простору минулого, де актуалізуються привиди, спогади й невимовні трагедії. Реальність для героїні стає хиткою: вона сумнівається, чи живе, чи вже перетнула межу між життям і смертю. Так пам'ять і біль постають формою самого життя.

Центральний історичний контекст — повстання 1948 року на Чеджу з близько 30 000 убитих мирних мешканців — довго замовчуваний епізод корейської історії. Хан Кан поєднує документальну точність із поетичною образністю: тіла, викинуті в море, захovanі в шахтах, земля під сучасними аеропортами — все це створює ефект «присутності минулого» в кожному кроці героїні. Біль у романі осмислено як невід'ємну складову людського буття та шлях до самопізнання; проза водночас співчутлива й умисно холодна у своїй ясності.

Візуальна система твору концентрується на білому кольорі — сніг, хвилі, нитки, шкіра — як символах тиші, смерті й очищення; контрапунктом слугують «червоні спалахи» (кров, вогонь, шовк), що позначають межу між спокоєм і жахом, красою та насильством. Мова ритмічно-варіативна, лаконічна, з мотивами снігу, світла, кольорів і звуків, що набувають символічної ваги. Провідна ідея — взаємозв'язок людей через біль і пам'ять: навіть випадкові зустрічі залишають «слід», а назва Ми не розлучаємося означає не лише любов чи дружбу, а й неможливість розірвати зв'язок із минулим і мертвими. Образи птахів, тіней, дерев, ниток — метафори душ, зв'язків і тривання життя. Птах Ама — знак прагнення свободи, навіть коли тіло в пастці.

Роман поєднує свідчення і поезію: це і акт пам'яті, і естетично витончений твір, де слово стає матерією краси. Хан Кан створює простір, у якому з болю народжується гармонія. Як і в Людських вчинках, пам'ять у Ми не

розлучаємося — не тягар, а форма любові; найжорстокіші історії потребують, аби їх почули [50].

Загалом творчість Хан Кан переконливо демонструє потенціал художнього слова осмислювати глибинні соціальні та історичні травми, формуючи простір пам'яті, розуміння й співпереживання. Її герої — часто позбавлені «голосу» жінки — уособлюють форми мовчання, що виникають під тиском патріархальних і політичних структур. Романи письменниці — не лише психологічні оповіді, а й своєрідні «пограничні простори» між старим і новим, зовнішнім та внутрішнім, особистим і політичним. Саме здатність творити такі граничні зони, де формується новий голос, забезпечує вагомість її прози як у контексті корейської літератури, так і у ширшому глобальному культурному діалозі.

Тілесність	«Вегетеріанка», «Людські дії».	Тіло як інструмент опору й визволення; тілесна метафорика втілює внутрішню боротьбу
Мовчання	«Уроки грецької мови»	Мовчання як спосіб виживання, протесту та самовираження
Простір	«Вегетеріанка»	Поділ між суспільним і внутрішнім простором; протиставлення старих і нових цінностей
Травма, наси́льство	«Ми не розлучаємося»	Історична пам'ять та колективна травма як тло особистих переживань
Гуманізм	Вся творчість	Співчуття до «безголосих», голос жінки у патріархальному суспільстві

Оцінка творчості Йона Фоссе

Професор Андерс Олсон, виголошуючи промову під час вручення Нобелівської премії 2023 року, зазначив: «Увійти у світ Джона Фосса — це ступити на землю, охоплену найбільшою тривогою та муками нерішучості. Його багата творчість обертається навколо дезорієнтації особистості та труднощів, з якими вона стикається у пошуку життєвого шляху. Чи то в прозі, чи в драматургії, чи в поезії, його твори наближаються до стану невизначеності, який може відкрити зв'язок з божественним. Хоча банальні слова тут здаються недостатніми, рідкісна якість Фоссе полягає в тому, що йому вдається, як зазначено в цитаті з нагороди, «давати голос невимовному».

На початку своєї творчості Фоссе вловлює невимовне у своєму короткому прозовому творі « Я не міг сказати це тобі» 1991 року. Тут ми зустрічаємо старого чоловіка, який не може позбутися яскравого спогаду про те, чого він не міг сказати своїй коханій протягом усіх їхніх років разом. Він не забуває погляду в її очах, коли вона сидить сама за столом у шкільній їдальні, спогаду, який залишається в його пам'яті з того дня. Це відбувається навіть на її смертному одрі; слова та життя розходяться. Але коли Фоссе дозволяє старому озвучити неказане, неможливе перетворюється одночасно на зворушливу елегію та тріумф над безмовністю.

У пізньому шедеврі «Септологія» , завершеному у 2021 році, головний герой Асле — літній художник, який, у дусі середньовічного християнського містика Майстера Екхарта, звертається в молитві до Бога, що перебуває поза всіма поняттями та ідеями. Як у згаданому раніше ранньому творі, так і тут, у цьому пізнішому романі, головний герой, тим не менш, сповнений тривогою, яка створює напругу між буденним і божественним. Саме ця тривога надає твору внутрішньої драми.

Йон Фоссе — не складний письменник. Він використовує найпростіші слова та пише про переживання, з якими ми всі можемо співвіднести себе: розлука, смерть та вразливість кохання. Будь-яка складність із Фоссе стосується радше нашої готовності відкритися екзистенційній невизначеності, якої він

постійно торкається. Але той факт, що він є одним із найпопулярніших драматургів сучасності, свідчить про те, що це страждання, яке поділяють багато хто.

Що примітно в простоті Фоссе, так це те, що вона набуває глибини та інтенсивності завдяки повторенню та варіаціям. У його болісному ранньому романі «Закрита гітара», де мати замикається у своїй квартирі та розлучається зі своєю маленькою донькою, відчуття паніки зливається з мовною формою. У мерехтливому світі «Ранку та вечора» тривога перетворюється на подив і глибоку втіху, коли старий чоловік на ім'я Йоганнес одного ранку прокидається і виявляє, що помирає, і починає втрачати відчуття реальності. У «Септології» розмашиста проза, позбавлена розривів речень, стає єдиним цілим із блукаючими думками художника Асле, захоплюючи читача гіпнотичною силою.

Фоссе або зосереджується на невимовному, як у цих творах, або обирає мову мовчання, як у своєму радикальному оновленні світової драматургії 1990-х років. Починаючи з п'єси «Хтось збирається прийти», з якою він здійснив свій міжнародний прорив, він відкриває можливість дозволити безмовності матеріалізуватися на сцені. У театрі все внутрішнє має бути розкрито, а те, що не можна сказати, також має бути висловлено. Це демонструється в довгій серії емоційно заряджених п'єс, включаючи «Ім'я», «Сон осені» та «Варіації смерті». Тут час розширюється, щоб дозволити мертвим зайняти своє місце на сцені.

Йон Фоссе — перший лауреат Нобелівської премії з літератури, який писав нюнорською мовою, і, як і його великий норвезький попередник Тар'ей Весаас, він поєднує міцні місцеві зв'язки з вірою в можливості сучасної літератури. Він уникає того, що ми можемо вважати остаточним формулюванням, що робить майже неможливим цитування його. Як такий, він є майстром амбівалентності та невирішеного. У його світі невизначеність пульсує таємним світлом.»

Йон Фоссе — це письменник, який дуже тонко передає внутрішні переживання людини. Його твори часто пронизані тишею, сумнівами та

пошуком сенсу життя. Через просту, але глибоку мову він показує складні почуття, які важко висловити словами. Особливо вражає, як Фоссе створює атмосферу напруженості і внутрішньої боротьби, залишаючи читача задуматися про життя, смерть і віру. Його творчість незвичайна, вона відкриває нові горизонти у сучасній літературі і заслуговує на увагу кожного, хто цікавиться глибинною психологією та філософією людини[24,31,32,42].

Мовчання	«Хтось збирається прийти», «Я не міг сказати це тобі»	Мовчання як мова душі, засіб передати невимовне
Віра та сумнів	«Септологія»	Віра як форма пошуку сенсу серед тривоги
Самотність	«Ранок і вечір»	Людина як істота, що шукає Бога через самоту
Повтор як ритм буття	Уся творчість	Ритм тексту відтворює коливання між страхом і надією
Духовна глибина	«Я не міг сказати це тобі»	Мистецтво як шлях до божественного через людське

Оцінка творчості Анні Ерно

Професор Андерс Олсон, виголошуючи промову під час вручення Нобелівської премії 2022 року, зазначив: «Існує питання, яке дедалі більше займає сучасну літературу: що означає написання про власне життя? Де проходить межа між «вигадкою» та «реальністю»? Мало хто брався за цю проблему з такою відданістю, як Анні Ерно. Сповнена слів поета Артюра Рембо – «Je suis de race inférieure de toute éternité» («Я завжди належала до нижчої раси») – вона рано вирішила реабілітувати соціальний клас, з якого виросла. Нею рухає сила та вимога справедливості, але замість того, щоб наслідувати мову уяви поета, щоб перетворювати реальність, вона обрала інший шлях. Для Ерно мова – це засіб розвіяти туман пам'яті та ніж, щоб розкрити реальне.

Її дебютний роман 1974 року, «Вичищені» , став початком дослідження Анні Ерно її дорослішання в маленькій нормандській громаді Івето, роботи реконструкції, яка залишилася в її творчості. Перші три книги все ще були оповідями під назвою «романи», а в пристрасному дебюті 20-річна головна героїня, яка тікає від своїх соціальних обмежень, є вигаданим персонажем на ім'я Деніз Лезур. Але Ерно незабаром відмовилася від своїх вигаданих прийомів. Вона сказала, що її дебютний твір міг би так само називатися «Позбавлення від Анні Дюшен», її дівоче прізвище. Це є одкровенням щодо її амбіцій. Ерно завжди пише автобіографічно в ширшому сенсі, розміщуючи его в більшому соціальному та історичному контексті. У її найдосконалішій роботі, «Роки» , це призводить до того, що називається «колективною автобіографією», написаною не від першої особи, а від третьої, і де її власна життєва історія зливається з розвитком французького суспільства протягом шести десятиліть.

Прорив Енні Ерно відбувся з романом «Місце чоловіка» (1983), який у своїй стислості є майстерним портретом її батька та робітничого походження, що його відзначило. Книгу можна було написати лише з іншого боку класового бар'єру, який вона була змушена порушити, щоб стати письменницею, якою вона є. Вона пише в знак солідарності з батьком, щоб подолати власну зраду його світу. Мова така, якою її сприйняли, а прості фрази її батька, здавалося б, закарбовані в суворо фактичному тексті. Бачення Ерно подвійне: воно усвідомлює те, чого вона була свідком як дочка, але також розкриває дистанцію, яку вона з часом накопичила. В « Історії жінки» вона пише про свою матір прозою, настільки ж суворою, наскільки й проникливою, як пізніше в «Іншій дочці» про сестру, яка померла молодою від дифтерії, перш ніж Енні впізнала її, і про яку батьки ніколи не говорили. Ця надзвичайна книга, написана у формі листа до сестри, містить сильну внутрішню драму, в якій Ерно намагається змиритися з відсутністю сестри.

Творчість Анні Ерно стримана почуттями та вираженням емоцій, але під поверхнею пульсує пристрасть. Ерно невпинно викриває сором, який пронизує класовий досвід. Це відбувається у творі «Сором» , де ситуація її батька

розкривається у сценах, сповнених насильства та приниження. А з іншого боку, у її зображенні незаконного аборт у віці 23 років, у творі «Хепенінг» , настільки нищівному у своїй лаконічності та контрольованій люті, вона написала: «Я завжди хотіла писати книги, про які неможливо було б говорити, які роблять погляд іншого нестерпним».

Невблаганний погляд і простий стиль – ось риси Енні Ерно, і їй вдається зробити свій біль актуальним для всіх.»

Творчість Анні Ерно поєднує особисті спогади з глибоким соціальним аналізом, відкриваючи читачам правду про життя простих людей. Її стриманий, але емоційний стиль робить її прозу значущою й актуальною[25,26,33,34,43].

Документальність	«Місце чоловіка»	Поєднання особистої пам'яті з соціальною історією
Сором	«Сором»	Висвітлення внутрішньої боротьби між походженням і самореалізацією
Пам'ять родини	«Історія жінки», «Інша дочка»	Пошук ідентичності через жіночі покоління
Автобіографізм без вигадок	«Роки»	Колективна автобіографія французького суспільства
Соціальна критика	Вся творчість	Твори як документ епохи

Оцінка творчості Абдулразак Гурнах

Як підкреслила пані Еллен Меттсон, членкиня Шведської академії під час вручення Нобелівської премії 2021 року: «У романах Абдулразака Гурни знову і знову розповідається одна й та ж історія. Вона розповідає про хлопчика, якого зникає безвісти, або ж його викрадають, продають, забирають, як Мойсея з очерету, або ж він тікає, щоб врятувати своє життя. Він перетворюється на молодого чоловіка, який живе там, де йому не місце, де змушений шукати способи впоратися як з горем розірваного контакту з минулим, так і з шоком від

зустрічі з суспільством, яке по суті вороже. Стратегії, які він пробує, — це іронія, замкнутість, мовчання та брехня.

Тут брехня прирівнюється до літературної вигадки; поряд з багатьма іншими творами, Гурна розповідає про генезис письменників і про те, як історії виникають як засіб розуміння того, що сталося, а також про створення альтернативи: покращеної або просто іншої версії, яку можна запропонувати близьким і використовувати як щит від викриття світла. Але захист з часом перетворюється на хворобу, на туніку Нессуса, яка знищує того, хто її носить, і юнак стає трохи старшим, а потім, нарешті, старим, скам'янілим у життєвій брехні, намагаючись порушити мовчання, яке стало стіною проти світу.

Колись давно жив-був хлопчик, так починається історія. На зорі часів, а саме так починаються всі історії. Завдання письменника — стежити за продовженням, дотримуватися його та вести до кінця. Тільки коли історія завершена, ми можемо зрозуміти значення всіх епізодів, таємничих зв'язків, що їх об'єднують, і найглибший сенс фінального акорду, до якого все веде. Тільки коли вона стихає, музика стає цілісною та зв'язною. Саме історія нашого часу та всіх інших розповідається в таких романах, як «Шлях паломників», «Рай», «Потойбічне життя» та «Дезертирство». Йдеться про втрату свого місця у світі, а потім про пошук нового місця, про опір рабству, навіть коли воно з'являється замаскованим та у спокусливій формі. Зануритися в творчість Гурни — це поглинути моделі та міфології великої усної оповідної традиції, поєднані з передумовою мистецтва роману: унікальність кожної долі. Гурна описує вигнання, але ніколи не загально; Він пише не про історичні процеси, а про людей, підлеглих історії, чиє життя формується нею, але завжди кожен по-своєму, з передумовами з далекого минулого — світанку часів, якщо хочете. Як і в «Тисячі й одній ночі», вони розповідають історії, щоб пережити ніч, і ми впізнаємо голос старої казки, але оповідачі — сучасні особистості; вони доброзичливі, снобісти, надчутливі, боягузливі та героїчні, такі ж складні та суперечливі, як у п'єсі Шекспіра чи романі Джозефа Конрада. Тут дві літературні традиції зустрічаються та органічно зливаються в третю, щось надзвичайно прекрасне.

Кожен має мрію на власне життя і повинен підтримувати цю мрію, долаючи труднощі на цьому шляху. Зрештою, безкорінність – це, мабуть, єдине місце, яке можна претендувати. Вона утримує тих, чиє життя було розколотим, але хто зміг зберегти в собі те, що є найважливішим і найтендітнішим.»

Абдулазіз Гурна пише про людей, які втратили свій дім і намагаються знайти нове місце у світі. Його герої часто змушені тікати, ховатися, брехати, щоб вижити. У його романах важливе місце займають спогади, вигнання та пошук себе. Гурна показує, як особисті історії можуть допомогти зрозуміти біль, минуле й те, як жити далі. Він поєднує усну традицію з європейським романом, створюючи глибоку й зворушливу прозу про складні людські долі[27,35,36,37,44].

Вигнання, еміграція	«Потойбічне життя»	Пошук дому й себе у світі, що відкидає. Людина як вічний мандрівник
Історична пам'ять	«Рай»	Переплетіння індивідуальної та колективної історії. Пам'ять як духовна територія
Колоніалізм	«Шлях паломників»	Критика колоніальних структур влади. Література як акт опору
Усна традиція	Уся творчість	Фольклорна оповідь і притча. Єднання африканської та європейської наративності
Ідентичність	«Дезертирство»	Конфлікт між минулим і сучасним. Ідентичність як процес, а не стан

Оцінка творчості Луїзи Глюк

У своїй промові професор Андерс Ольссон на церемонії вручення Нобелівської премії з літератури 2020 року наголосив, що творчість американської поетеси Луїзи Глюк відзначається винятковою здатністю поєднувати сувору інтелектуальність із глибокою емоційною чутливістю. Він зазначив: «Озираючись назад, усе знаходить новий сенс. У творі американської поетеси Луїзи Глюк «Вірна та добродісна ніч» (2014) є вірш під назвою «Післямова», який розташований не в кінці книги, а посередині. Вірш є антрактом, де той, хто говорить, робить паузу, щоб перечитати написане. Промовець — це літній художник, який досяг критичної точки, де його пензель замирає перед обличчям хаосу і де він має зіткнутися з вірою в індивідуальну долю. Він говорить про “піднесену самотність” філософа Іммануїла Канта під час його прогулянок мостами Кенігсберга. У дужках художник додає: “(У нас спільний день народження.)”. Перевіривши, виявляється, що Луїза Глюк народилася в той самий день, що й Кант — 22 квітня, і теми Канта також є її: вони включають піднесене, але також наше ув’язнення у сприйнятті та труднощі в осягненні реальності».

Як підкреслив Ольссон, у поезії Глюк «пишучий художник» виступає тонкою маскою, крізь яку поет може висловитися. Її вірші часто мають ретроспективний характер, адже дитинство та напружені стосунки з батьками і братами та сестрами залишаються наскрізними мотивами її творчості. Глюк створила дванадцять збірок поезії та кілька томів есе про поезію, усі з яких позначені прагненням до ясності, точності й саморефлексії. Її поетична мова вирізняється безкомпромісністю та відсутністю ілюзій, а автобіографічний матеріал набуває універсального звучання.

Хоча Глюк часто звертається до власного досвіду, її важко назвати поетесою-сповідницею. «Істина», яку вона прагне відкрити, не є прямим зізнанням — вона проходить через уяву, символіку й опосередковані голоси. У багатьох своїх збірках Глюк говорить через міфічні постаті — Дідону,

Персефону, Еврідику, — перетворюючи приватні історії на універсальні архетипи. Ці маски дають змогу авторці трансформувати особисте у філософське, а інтимне — у загальнолюдське.

У її збірці «Дика іриска» (1992) проявляється ліричний дискурс, заснований на розділеному «я». Як зазначає сама авторка: «По правді, я говорю зараз так, як ти. Я говорю, тому що я розбита». Цей внутрішній конфлікт між раціональним і емоційним, між правдою і саморефлексією, визначає філософську глибину її творчості. У вірші «Післямова» Глюк порушує тему життя після смерті, трансформації й відродження:

Чи воскресну я з мертвих, питає дух.

І сонце каже “так”.

І пустеля відповідає:

твій голос — це пісок, розвіяний вітром.

Окрім звернення до античної міфології, Глюк активно спирається на англomовну поетичну традицію. Її надихали «внутрішнє слухання» Джона Кітса, самотній голос Емілі Дікінсон та інтелектуальний тон Т. С. Еліота. Особливим відкриттям для неї стало вміння поєднувати філософську глибину з розмовною природністю мови, що яскраво виявляється у збірці «Арарат» (1990). У ній Глюк створює вражаюче щирі образи сімейного життя, звільнені від будь-яких поетичних прикрас, але водночас надзвичайно точні у формі та композиції[28,38,39,45].

Луїза Глюк — письменниця контрастів, суворих роздумів і водночас поетеса оновлення, для якої ключовим є мотив зміни. Навіть у ретроспективних віршах, де зображено минуле дитинство, біль і втрати, її творчість сповнена прагнення до переродження. Вона вчить, що момент оновлення завжди є народженням нового слова. Її духовний голод і благоговіння перед поезією

стають рушійною силою мистецтва, яке поєднує простоту дикції з філософською глибиною. Навіть звертаючись до теми смерті, Глюк зберігає внутрішню рівновагу, а її поетичний голос сповнений світла й ніжної іронії.

У своїй поетичній творчості Луїза Глюк демонструє унікальну здатність перетворювати особисті переживання на універсальні художні образи, що резонують із досвідом читача. Дитячі травми, пережита хвороба, самотність і родинні втрати сформували її поетичну чутливість і визначили основні тематичні напрями творчості. Поетеса послідовно звертається до мотивів смерті, втрати, емоційного відчуження та внутрішньої ізоляції, досліджуючи складну динаміку родинних зв'язків. Її стиль вирізняється лаконічністю, точністю формулювань і глибиною психологічного аналізу, завдяки чому поезія Глюк досягає високої емоційної напруги при мінімальних мовних засобах.

Особливе місце у творчості поетеси посідає збірка «Ararat» (1990), у якій досліджується тема травми, спричиненої втратою батька, сестри та дитинства. У першому вірші «Parodos» звучить ключова фраза: «Давно я була поранена», що стає своєрідним епіграфом до всієї збірки. Цей вислів символізує глибоку душевну рану, яка не загоюється з часом і визначає світосприйняття ліричного суб'єкта. Через просту, проте надзвичайно емоційну мову Глюк передає відчуття болю, втрати й розриву між тілом і душею. Її ліричне «я» ототожнює себе з неживими предметами — «шматком дерева», «камінцем» — що відображає стан емоційного заціпеніння й відчуження від світу.

Вірші збірки «Ararat» розкривають глибокий психологічний конфлікт людини, яка перебуває на межі між життям і смертю, між мовчанням і потребою говорити. Поетеса розглядає травму не як миттєвий емоційний спалах, а як тривалий процес осмислення втрати, що стає формою поетичного зцілення. Кожен вірш у збірці — це своєрідна терапевтична сповідь, спроба прийняти смерть близьких, відновити втрачену цілісність і знайти шлях до власного

внутрішнього «я». Глюк свідомо уникає прикрашання дійсності: її поезія не прагне втішити, а навпаки — показує трагічну правду людського існування, у якому любов, горе й пам'ять співіснують як невід'ємні складові буття. У фінальних віршах збірки вона досягає стану внутрішнього примирення із собою та минулим, усвідомлюючи, що біль є природною частиною життя, яку неможливо відокремити від любові. Таким чином, «Ararat» постає не лише як збірка про смерть і втрату, а й як поетична форма самопізнання, що перетворює страждання на шлях духовного відновлення [46].

Збірка «Averno» (2006) посідає особливе місце у творчості американської поетеси, оскільки репрезентує перехід авторки від сповідального письма до постсповідальної поезії, у якій інтимне переживання поєднується з міфологічними й філософськими алюзіями. Як зазначає Афрах Махді Алваш, Averno є прикладом поетичного зцілення, у якому Глюк осмислює власний досвід травми, втрати та пошуку духовної рівноваги через переосмислення класичного міфу про Персефону.

Назва збірки має символічне походження: Averno (або Avernus) — це кратер поблизу Неаполя, який у давньоримській міфології вважався входом до підземного світу. Цей образ стає метафорою занурення у глибини людського несвідомого. Глюк звертається до тем смерті, пам'яті та оновлення, демонструючи, що внутрішня темрява може бути шляхом до духовного переродження.

У центрі аналізу Алваш перебуває мотив травматичного досвіду, який поетеса трансформує у форму поетичної терапії. Авторка наголошує, що поезія Глюк — це не емоційне зізнання, а глибоке філософське осмислення людського болю. Її мова поєднує холодну відстороненість із граничною емоційністю, створюючи ефект “постсповіді”, коли поетеса не просто проговорює травму, а знаходить у ній сенс і можливість очищення.

Центральною віссю збірки є міф про Персефону, який Глюк переосмислює крізь призму жіночої суб'єктивності. У її інтерпретації Персефона — це не лише донька Деметри, викрадена Аїдом, а й символ людини, розірваної між життям і смертю, між світлом і тінню, між материнським покликом і прагненням самостійності. Таким чином, Глюк трактує міф не як історію підпорядкування, а як процес внутрішнього дозрівання й прийняття трагічної двоїстості буття.

Психоаналітичний вимір збірки ґрунтується на ідеях Фрейда й Юнга, зокрема на концепції архетипів. Образи матері, дочки, смерті та відродження виступають архетиповими символами несвідомого, через які Глюк досліджує природу людської душі. У віршах «The Night Migrations» та «October» смерть осмислюється як природна частина життя:

Once more, the sun rises as it rose in summer – / bounty, balm after violence.

Через ці образи авторка передає ідею гармонії між руйнуванням і відновленням, болем і миром, зимою й весною. Природа постає як дзеркало внутрішнього стану людини, що проходить шлях від роз'єднання до прийняття світу й себе.

Отже, *Averno* поєднує автобіографічні риси з універсальними філософськими узагальненнями, демонструючи, як особисті втрати можуть бути перетворені на мистецький досвід, а поезія — стати простором для осмислення людської крихкості, пам'яті й надії. У цій збірці Глюк утверджує поетичний дискурс, у якому міфологічне, природне й психологічне переплітаються, створюючи глибоку метафору духовного зцілення [47].

Таким чином, поетична творчість Луїзи Глюк поєднує інтелектуальну аналітичність і глибоку емоційність, демонструючи здатність трансформувати індивідуальний біль у філософський досвід. Її поезія втілює пошук істини через

пам'ять, травму й відновлення, а образи природи й міфології допомагають осмислити гармонію життя і смерті. Глюк зуміла знайти універсальну мову для висловлення внутрішніх переживань, перетворивши поезію на інструмент духовного самопізнання та гуманістичного осмислення світу.

Дитинство і пам'ять	«Арарат»	Дитинство як джерело болю та пізнання
Міфологічні алюзії	«Дика іриска», «Аверно»	Міф як спосіб універсалізувати приватне
Самотність	«Післямова»	Самотність як умова творчого прозріння
Смерть і відродження	«Післямова»	Зміна як форма духовного оновлення
Природа	Уся творчість	Природа як дзеркало внутрішнього стану

2.3. Порівняльний аналіз спільних рис творів лауреатів

Для наочного узагальнення спільних і відмінних мотивів у творчості сучасних нобелівських лауреатів було складено порівняльну схему (малюнок 2.1.), що відображає ключові теми, притаманні кожному авторові.

Малюнок 2.1. Спільні тематичні риси у творчості лауреатів Нобелівської премії з літератури (2020–2024 рр.). (Джерело: складено авторкою).

Попри культурні, мовні та жанрові відмінності, усі письменники у своїх творах осмислюють фундаментальні питання людського існування — пам'ять, самотність, втрату, духовність, тілесність і пошук сенсу життя. Це свідчить про наявність універсального гуманістичного виміру, що пронизує сучасну нобелівську літературу, незалежно від національних і соціокультурних контекстів авторів.

Порівняння тематичних домінантів дозволяє простежити як спільні, так і індивідуальні стратегії авторів у відтворенні людського досвіду. Твори Хан Кан, Йона Фоссе, Енні Ерно, Абдулразака Гурнаха та Луїзи Глюк об'єднують прагнення дослідити людину у світі втрат, страждання та трансформацій. У цьому сенсі їхня література постає як форма внутрішнього діалогу, де слово стає не лише художнім засобом, а й інструментом розуміння, самоусвідомлення та психоемоційного зцілення.

Кожен автор, однак, обирає власну естетичну стратегію для відтворення універсальних тем. Так, Фоссе через лаконічність і тишу створює ефект медитативного занурення, де паузи й нерозказані фрази набувають емоційної ваги; Ерно досліджує психологічні й соціальні реалії через документальну відвертість, підкреслюючи інтимність особистого досвіду. У творчості Хан Кан тілесна метафорика служить засобом передачі внутрішніх конфліктів та переживань, що демонструє тісний зв'язок між тілом і духовним світом. Гурнах, навпаки, фокусує увагу на постколоніальних і міграційних травах, розкриваючи взаємозалежність індивідуальної пам'яті й історичної свідомості. Поезія Глюк поєднує природні й міфологічні образи, надаючи універсального виміру особистим переживанням та трансцендентного звучання.

Особливо виразним є мотив мовчання, який по-різному проявляється у творах Хан Кан та Йона Фоссе. Саме між ними можна побачити одну з найцікавіших точок перетину, що стосується меж мови й меж людського досвіду. Мотив мовчання в цих двох авторів присутній, але оформлений через цілком різні поетики та творчі стратегії.

У Хан Кан мовчання пов'язане насамперед із тілесністю, внутрішньою травмою та досвідом, який неможливо висловити словами. Для письменниці мовчання часто стає не відсутністю звуку, а способом існування, формою протесту або наслідком психологічного болю. У романі «Вегетаріанка» Йон-хе

мовчить не тому, що не має що сказати, а тому, що її внутрішній досвід виходить за межі доступних слів. У «Уроках грецької мови» героїня буквально втрачає голос — її німота є реакцією на травму, але також і способом зберегти себе, уникнути вторгнення світу. У «Людських вчинках» мовчання стає наслідком колективного болю, а в «Ми не розлучаємося» — формою співіснування з пам'яттю про трагедію Чеджу. Таким чином, у Хан Кан мовчання — це насамперед тілесний, психологічний і травматичний стан, що розкриває глибини людського страждання й одночасно надає героєві право не говорити[52].

У Фоссе мовчання має іншу природу. Воно формується передусім як мовна тиша — паузи, ритмічні повтори, фрагментовані потоки свідомості. Письменник працює не з фізичною німотою персонажа, а з невимовністю як таким станом, у якому мова стає недостатньою, щоб передати екзистенційний досвід. У його текстах мовчання — це драматургійний жест, створений через повтори, розриви, перервані думки, недомовленість. У «Септології» ця структура мовчання розгортається в гігантське речення без крапок, де мовні паузи існують усередині потоку свідомості. У п'єсах — «Хтось прийде», «Ім'я», «Варіації смерті» — тиша матеріалізується на сцені як смислоутворюючий простір, у якому відсутність слова говорить більше, ніж слово[51].

Отже, у Хан Кан мовчання — це тілесний і травматичний досвід, у Фоссе — екзистенційна та мовна структура. Ця паралель не дублює їхніх поетик, а навпаки підкреслює два протилежні, але споріднені способи художнього осмислення меж висловлювання.

Ерно та Гурнаха поєднує соціальна документальність: перша зосереджується на інтимному, друга — на історичному та колективному досвіді. Поезія Глюк водночас зближує й віддаляє, бо її символіка й міфологічні алюзії створюють місток між особистим досвідом та колективним архетипом.

Ще однією точкою перетину є мотив самотності, який простежується у творчості Луїзи Глюк та Йона Фоссе. Незважаючи на різні традиції — американську поезію та норвезьку драму, — обидва автори трактують самотність як форму внутрішнього існування, що супроводжує людину протягом усього життя. У Глюк це переважно психологічна самотність, пов'язана з дитячим досвідом, емоційними розривами та ретроспекцією. У Фоссе — екзистенційна, де мовна тиша стає ознакою відчуження героя від зовнішнього світу. В обох випадках самотність — не слабкість, а ресурс для внутрішнього пошуку, що формує структуру художнього тексту.

Це свідчить, що Нобелівська премія з літератури не обмежується певним стилем чи жанром. Вона відзначає митців, які здатні по-своєму звертатися до універсальних тем людського існування — пам'яті, болю, любові, надії, травми та пошуку гармонії зі світом. Системний аналіз творчості сучасних лауреатів показує, що література виконує не лише естетичну функцію, а й формує спільний культурний простір, де читач може співпереживати, рефлексувати та осмислювати власний досвід через призму художніх текстів. Такий підхід підкреслює здатність сучасної літератури створювати глибокий діалог між індивідуальним і універсальним, між особистим переживанням і колективною пам'яттю, що робить її актуальною й значущою в глобальному культурному контексті.

Важливою рисою сучасного нобелівського літературного канону є його географічна та культурна різноманітність. Лауреати останніх п'яти років представляють абсолютно різні країни — Норвегію, Францію, Танзанію, США та Австрію, — що свідчить про відсутність будь-якої національної чи культурної упередженості у виборі претендента. Нобелівська премія з літератури не обмежується однією мовою, традицією чи менталітетом: навпаки, вона демонструє відкритість до найрізноманітніших літературних досвідів, від європейської модерністичної традиції до постколоніальної прози, від корейських естетико-філософських моделей до американської постсповідальної поезії. Це

підкреслює, що премія не залежить від країни походження автора чи його культурної приналежності: оцінюється передусім якість художнього висловлювання та його вплив на світову гуманітарну думку.

У межах такого різноманіття особливо показовим є те, що попри віддалені культурні й мовні контексти, окремі автори звертаються до схожих екзистенційних тем. Так, Хан Кан і Йона Фоссе об'єднує мотив тиші та мовчання, однак проявляється він по-різному: у Хан Кан це переважно тілесна, травматична та психологічна німота, тоді як у Фоссе — мовна пауза, нерозказаність, мінімалістична стишеність, що створює відчуття екзистенційного простору. У свою чергу, Йона Фоссе та Луїзу Глюк поєднує мотив самотності, хоча в обох він має різну природу: у Фоссе самотність постає як екзистенційна умова людського буття, де персонаж існує в тиші й відчуженості; у Глюк — як внутрішній психологічний досвід, що виростає з дитячих травм, родинних розривів і пошуку власного голосу.

Попри ці тематичні точки перетину, творчість кожного з авторів залишається унікальною, побудованою на власному художньому коді, естетиці та культурному досвіді. Хан Кан поєднує тілесність і пам'ять, Фоссе — тишу й екзистенційність, Ерно — соціальну документальність, Гурнах — постколоніальну історичну травму, Глюк — міфологічну символіку та поетичну медитацію. Це розмаїття підкреслює, що Нобелівська премія вручається не за специфічну тему чи жанр, а за глибину художнього бачення та здатність автора впливати на людство, торкаючись універсальних питань буття.

Таким чином, сучасна нобелівська література демонструє: навіть якщо письменники походять з різних країн і працюють у різних традиціях, їхні твори здатні зустрічатися в спільному гуманістичному просторі — просторі пам'яті, болю, мовчання, самотності, пошуку сенсу та відновлення людяності. І саме ця

здатність досягати глобального резонансу, не втрачаючи індивідуальної оригінальності, робить кожну нагороду по-справжньому значущою.

Висновки до розділу 2

У другому розділі було здійснено комплексний аналіз ключових тематичних домінант та художніх особливостей творів Нобелівських лауреатів — Хан Кан, Йона Фоссе, Енні Ерно, Абдулразак Гурни та Луйзи Глюк. Розгляд їхніх творів показав, що попри різні країни походження, мовні традиції та жанрові стилі, цих авторів об'єднує спільне прагнення осмислити фундаментальні питання людського існування. Їхня література зосереджується на темах пам'яті, травми, втрати, мовчання, самотності, любові, духовного пошуку та відновлення, що дозволяє говорити про універсальний характер сучасної гуманістичної думки.

Творчість Хан Кан акцентує тілесність, внутрішню травму, мовчання як реакцію на психологічний біль та досвід відчуження. Її герої переживають глибокі внутрішні конфлікти, а мовчання постає не відсутністю голосу, а альтернативною формою існування.

Для Йона Фоссе мовчання має іншу природу: це мовна тиша, пауза, ритм, фрагментарність думок, що створює ефект медитативності та екзистенційного простору. Автор передає невимовне й показує межі мови, яка інколи не здатна охопити внутрішній досвід людини.

У творах Енні Ерно провідною є документальна відвертість, спрямована на дослідження соціальної нерівності, жіночого досвіду, пам'яті та сорому. Її письму властива особлива поєднаність інтимного й суспільного, що робить індивідуальний досвід відображенням ширших соціальних процесів.

Абдулразак Гурна розкриває теми вигнання, колоніальної та міграційної травми, втрати дому й пошуку культурної ідентичності. У його творчості особисте нерозривно пов'язане з історичним, а пам'ять і біль мають колективний характер.

Поезія Луїзи Глюк поєднує міфологічні алюзії, природу та психологічну глибину, звертаючись до тем дитячих травм, втрат, оновлення, внутрішнього розламу та духовного зцілення. Її поетичний мінімалізм дозволяє досягати високої емоційної напруги при економності мовних засобів.

Порівняльний аналіз продемонстрував низку спільних мотивів між авторами. Мовчання Хан Кан та Фоссе має різну природу — тілесну й психологічну у першій та екзистенційну мовну тишу у другого — проте в обох випадках воно стає інструментом вираження невимовного. Глюк і Фоссе об'єднує мотив самотності, але з різним емоційним наповненням: у Фоссе — як онтологічна умова буття, у Глюк — як внутрішній психологічний стан. Ерно й Гурна зближує документальна та історична пам'ять, хоча спрямована вона у кожного на інші сфери — соціальну та постколоніальну відповідно.

Попри те, що у творчості окремих лауреатів справді простежуються спільні мотиви та тематичні перетини, вони не є універсальними чи визначальними для всіх митців. Тому кінцевим висновком можна стверджувати, що Нобелівська премія не ґрунтується на єдиному наборі тематичних чи стилістичних критеріїв: кожен автор залишається максимально індивідуальним, зі своєю унікальною поетикою, досвідом і художнім баченням, що і формує справжню цінність сучасної нобелівської літератури.

Отримані результати показують, що сучасна нобелівська література не має єдиного стилю чи чітко визначених тем. Навпаки, вона об'єднує багато різних голосів, досвідів і художніх підходів. Кожен письменник по-своєму описує людину та її життя, використовуючи власні образи, традиції й спосіб письма. Така різноманітність дає можливість розглядати твори лауреатів як важливий матеріал для розуміння основних літературних процесів та гуманітарних викликів XXI століття.

ВИСНОВКИ

У ході виконання магістерського дослідження на тему «Нобелівська премія з літератури і новітні тенденції літератури XXI століття» було всебічно розглянуто історію становлення Нобелівської премії, її роль у формуванні світового літературного процесу, а також проаналізовано творчість сучасних лауреатів, що уособлюють нові ціннісні, тематичні та естетичні орієнтири доби.

Перший розділ був присвячений аналізу літератури XXI століття та визначенню ролі Нобелівської премії з літератури у сучасному світовому літературному процесі. Було встановлено, що сучасна література вирізняється жанровим і стильовим розмаїттям, поєднанням художніх та документальних форм, увагою до індивідуального досвіду, травми, пам'яті, ідентичності та соціальних проблем. Література сьогодні активно реагує на виклики цифрової доби, використовуючи нові медіа й інтермедіальні формати, що розширює її культурні та комунікаційні можливості.

Окрему увагу приділено Нобелівській премії, яка з часу свого заснування еволюціонувала від нагороди “за ідеалістичну тенденцію” до глобального культурного маркера, що фіксує естетичні, гуманістичні та соціальні тенденції сучасності. Проаналізовано творчі стратегії останніх лауреатів — Хан Кан, Йона Фоссе, Енні Ерно, Абдулразака Ґурни, Луїзи Ґлюк та Ласло Краснагоркаї, — що репрезентують різні культурні традиції та демонструють зміщення акцентів премії у бік етичної чутливості, роботи з історичною пам'яттю, постколоніальними питаннями та глибоким гуманістичним змістом.

Другий розділ дослідження був присвячений аналізу творчості п'яти сучасних нобелівських лауреатів — Хан Кан, Йона Фоссе, Енні Ерно, Абдулразака Ґурни та Луїзи Ґлюк, які репрезентують провідні тенденції літератури XXI століття. Проведений аналіз засвідчив, що сучасна нобелівська література зорієнтована на глибоке осмислення людського досвіду через

індивідуальну перспективу, інтерпретацію травми, пам'яті, самотності, вигнання, внутрішньої тиші та духовного пошуку.

Хан Кан у своїх творах досліджує тілесність як спосіб самопізнання й опору соціальним нормам; Йон Фоссе — мовчання і споглядання як форму існування; Енні Ерно — документальність як шлях до колективної пам'яті; Абдулразак Гурна — постколоніальну ідентичність і досвід вигнання; Луїза Глюк — філософську інтерпретацію індивідуальних переживань через універсальні архетипи. Їх об'єднує увага до людини як до морального суб'єкта, що шукає сенс і рівновагу у світі, де домінують травма, фрагментарність і глобальні зміни.

Попри розбіжності у стилі, жанрі й культурному контексті, усі проаналізовані автори виявляють схильність до мінімалістичної поетики, де простота мови поєднується з глибиною змісту. Вони уникають пафосу й риторичних декларацій, натомість обирають тихий, зосереджений тон, у якому мовчання, пауза, приглушене слово стають повноцінними засобами художнього впливу. Таким чином, сучасна нобелівська література демонструє зсув від зовнішньої подієвості до внутрішнього діалогу — між «Я» і світом, між індивідуальним досвідом і колективною пам'яттю.

Узагальнення матеріалу показує, що в XXI столітті Нобелівська премія з літератури перестала бути лише формою естетичного визнання. Вона стала інструментом формування нової гуманістичної парадигми, у центрі якої — людина в її цілісності: фізичній, емоційній, духовній і соціальній. Сучасні лауреати демонструють, що література сьогодні не замикається у межах національного чи жанрового канону, а існує як глобальний простір спільного досвіду. Їхня творчість поєднує локальні історії з універсальними темами, а індивідуальні переживання — із загальнолюдськими смислами.

Таким чином, результати дослідження дозволяють зробити кілька узагальнених висновків. По-перше, Нобелівська премія з літератури у ХХІ столітті виконує роль культурного каталізатора, який визначає пріоритети сучасного гуманізму та спрямовує літературний процес у бік діалогу, емпатії та взаєморозуміння. По-друге, творчість сучасних лауреатів свідчить про зміну типу літературного героя: замість героїчної фігури минулого на перший план виходить людина звичайна, вразлива, але здатна до глибокого внутрішнього осмислення. По-третє, сучасна нобелівська література розкриває нові художні форми, у яких естетична простота поєднується з філософською складністю, а слово виконує не лише зображальну, а й терапевтичну функцію.

У підсумку можна стверджувати, що Нобелівська премія з літератури ХХІ століття є не лише визнанням індивідуальних досягнень, а й свідченням глобальної трансформації самої природи літератури. Вона підтверджує, що сучасне письмо — це простір морального пошуку, де мистецтво слова стає засобом порозуміння між культурами, поколіннями й світоглядами. Отже, у добу цифрових технологій, соціальної поляризації та інформаційних криз література, відзначена Нобелівським комітетом, продовжує виконувати свою головну місію — допомагати людині залишатися людиною, зберігати гідність, пам'ять і здатність до співчуття.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. DIGITAL LITERATURE: A LITERARY TREND OF THE TWENTY FIRST CENTURY. Research Gate. URL: https://www.researchgate.net/publication/347650931_DIGITAL_LITERATURE_A_LITERARY_TREND_OF_THE_TWENTY_FIRST_CENTURY/fulltext/5fea872a299bf14088564836/DIGITAL-LITERATURE-A-LITERARY-TREND-OF-THE-TWENTY-FIRST-CENTURY.pdf (дата звернення: 08.07.2025).
2. Nomination and selection of literature laureates. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/nomination/literature/> (дата звернення: 08.07.2025).
3. Alfred Nobel and his interest in literature. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/alfred-nobel/alfred-nobel-and-his-interest-in-literature/> (дата звернення: 24 жовт. 2025).
4. Han Kang. Britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/biography/Han-Kang> (дата звернення: 08.08.2025).
5. Jon Fosse. Britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/biography/Jon-Fosse> (дата звернення: 08.08.2025).
6. Annie Ernaux. Britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/biography/Annie-Ernaux> (дата звернення: 08.08.2025).
7. Postcolonialism. Britannica.com. URL: <https://www.britannica.com/topic/postcolonialism> (дата звернення: 08.08.2025).

8. Louise Glück. Britannica.com. URL:
<https://www.britannica.com/search?query=Louise+Gl%C3%BCck> (дата звернення: 08.08.2025).
9. South Korean author Han Kang wins the 2024 Nobel Prize in Literature. The Guardian. 10.10.2024. URL:
<https://www.theguardian.com/books/2024/oct/10/south-korean-author-han-kang-wins-the-2024-nobel-prize-in-literature> (дата звернення: 02.09.2025).
10. Louise Glück wins the 2020 Nobel Prize in Literature. The Guardian. URL:
<https://www.theguardian.com/books/2020/oct/08/louise-gluck-wins-the-2020-nobel-prize-in-literature> (дата звернення: 02.09.2025).
11. Jon Fosse wins the 2023 Nobel Prize in Literature. The Guardian. URL:
<https://www.theguardian.com/books/2023/oct/05/jon-fosse-wins-the-2023-nobel-prize-in-literature> (дата звернення: 02.09.2025).
12. Annie Ernaux: the 2022 Nobel literature laureate's greatest works. The Guardian. 06.10.2022. URL:
<https://www.theguardian.com/books/2022/oct/06/annie-ernaux-the-2022-nobel-literature-laureates-greatest-works> (дата звернення: 02.09.2025).
13. Abdulrazak Gurnah wins the 2021 Nobel Prize in Literature. The Guardian. 07.10.2021. URL:
<https://www.theguardian.com/books/2021/oct/07/abdulrazak-gurnah-wins-the-2021-nobel-prize-in-literature> (дата звернення: 02.09.2025).
14. Summary of the Nobel Prize in Literature 2024. The Nobel Prize. URL:
<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2024/summary/> (дата звернення: 03.09.2025).
15. Summary of the Nobel Prize in Literature 2023. The Nobel Prize. URL:
<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2023/summary/> (дата звернення: 03.09.2025).

16. Summary of the Nobel Prize in Literature 2022. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2022/summary/> (дата звернення: 03.09.2025).
17. Summary of the Nobel Prize in Literature 2021. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2021/summary/> (дата звернення: 03.09.2025).
18. Louise Glück. Facts. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2020/gluck/facts/> (дата звернення: 03.09.2025).
19. Summary of the Nobel Prize in Literature 2025. The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2025/summary/> (дата звернення: 24.10.2025).
20. Life Pravda. Оголосили Нобелівського лауреата з літератури 2025. URL: <https://life.pravda.com.ua/culture/ogolosili-nobelivskogo-laureata-z-literaturi-2025-310765/index.amp> (дата звернення: 24.10.2025).
21. РБК Україна. Затятий критик Орбана і майстер апокаліпсису. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/zatyatiy-kritik-orbana-i-mayster-apokalipsisu-1760025275.html/amp> (дата звернення: 24.10.2025).
22. BBC News. László Krasznahorkai wins Nobel Prize in Literature 2025. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/c5y810rlmd8o.amp> (дата звернення: 24.10.2025).
23. The Nobel Prize in Literature 2024: Lecture (Han Kang). The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2024/han/lecture/> (дата звернення: 22.09.2025).

24. Jon Fosse lecture. YouTube. URL: <https://www.youtube.com/watch?v=1VWY-yUPPdE> (дата звернення: 22.09.2025).
25. The Nobel Prize in Literature 2022: Lecture (Annie Ernaux). The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2022/ernaux/facts/> (дата звернення: 22.09.2025).
26. Annie Ernaux Nobel Prize lecture (English transcript). Reddit. URL: https://www.reddit.com/r/literature/comments/zhqb54/annie_ernaux_nobel_prize_lecture_eng_transcript/ (дата звернення: 22.09.2025).
27. The Nobel Prize in Literature 2021: Lecture (Abdulrazak Gurnah). The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2021/gurnah/lecture/> (дата звернення: 22.09.2025).
28. The Nobel Prize in Literature 2020: Lecture (Louise Glück). The Nobel Prize. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2020/gluck/lecture/> (дата звернення: 22.09.2025).
29. Young Koreans embrace Han Kang's themes of resilience, empathy. The Korea Times. URL: <https://www.koreatimes.co.kr/amp/lifestyle/books/20241026/young-koreans-embrace-han-kangs-themes-of-resilience-empathy> (дата звернення: 22.09.2025).
30. Chakravarti A. Vegetal Affect: Disruptive Unfeeling in the Face of Gender Oppression in Han Kang's The Vegetarian. Research Gate. URL: https://www.researchgate.net/publication/378244296_Vegetal_Affect_Disruptive_Unfeeling_in_the_Face_of_Gender_Oppression_in_Han_Kang%27s_The_Vegetarian/fulltext/65cf54b801325d46520ab511 (дата звернення: 22.09.2025).

31. The Singer and Signer of Existential Blues (Jon Fosse). Research Gate. URL: https://www.researchgate.net/publication/377355723_Jon_Fosse_The_Singer_and_Signer_of_Existential_Blues (дата звернення: 23.09.2025).
32. Staging Henrik Ibsen's and Jon Fosse's mental landscapes: Myth, allegory and mise-en-scène. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/327939935_Staging_Henrik_Ibsen's_and_Jon_Fosse's_mental_landscapes_Myth_allegory_and_mise-en-scene_in_the_lady_from_the_sea_and_someone_is_going_to_come (дата звернення: 23.09.2025).
33. Annie Ernaux turns memory into art. The New Yorker. URL: <https://www.newyorker.com/magazine/2022/11/21/annie-ernaux-turns-memory-into-art> (дата звернення: 23.09.2025).
34. Annie Ernaux Official Website. Annie Ernaux. URL: <https://www.annie-ernaux.org/> (дата звернення: 23.09.2025).
35. Postcolonial Trauma in Abdulrazak Gurnah's Works. KAMC Conference Proceedings. URL: https://papers.iafor.org/wp-content/uploads/papers/kamc2023/KAMC2023_73714.pdf (дата звернення: 23.09.2025).
36. Abdulrazak Gurnah and the Memory of Colonialism. IJPSAT Journal. URL: <https://ijpsat.org/index.php/ijpsat/article/download/6298/4087> (дата звернення: 23.09.2025).
37. Abdulrazak Gurnah: A Voice from the Margins. Creative Saplings Journal. URL: <https://creativesaplings.in/index.php/1/article/download/994/741/2521> (дата звернення: 24.09.2025).
38. Estévez-Santiago, A. Psychoanalytic Louise Glück: Narcissus-Persephone. ES Review: Spanish Journal of English Studies. URL:

<https://revistas.uva.es/index.php/esreview/article/view/psychoanalytic-louise-gluck-narcissus-persephone/6241/> (дата звернення: 24.09.2025).

39. Sunny, S., Narayana, S. Challenging the Logic of Domination: An Ecofeminist Reading of Louise Glück's Selected Animal Poems. *Agathos: An International Review of the Humanities and Social Sciences*. URL: <https://www.agathos-international-review.com/issues/2024/29/Sunny.pdf> (дата звернення: 24.09.2025).

40. Han Kang and the Nobel Prize. *The Yale Review*. URL: <https://yalereview.org/article/han-kang-nobel-prize> (дата звернення: 10.10.2025).

41. La escritura de Han Kang: la naturaleza, el cuerpo y la violencia. *Redalyc*. URL: <https://www.redalyc.org/journal/5819/581974910003/html/> (дата звернення: 10.10.2025).

42. The Nobel Prize in Literature 2023: Ceremony Speech (Jon Fosse). *The Nobel Prize*. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2023/ceremony-speech/> (дата звернення: 10.10.2025).

43. The Nobel Prize in Literature 2022: Ceremony Speech (Annie Ernaux). *The Nobel Prize*. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2022/ceremony-speech/> (дата звернення: 10.10.2025).

44. The Nobel Prize in Literature 2021: Ceremony Speech (Abdulrazak Gurnah). *The Nobel Prize*. URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2021/ceremony-speech/> (дата звернення: 10.10.2025).

45. The Nobel Prize in Literature 2020: Ceremony Speech (Louise Glück). *The Nobel Prize*. URL:

<https://www.nobelprize.org/prizes/literature/2020/ceremony-speech/> (дата звернення: 10.10.2025).

46. Alwash A. M., Saeed A. S. Trauma of Death in Louise Glück's Selected Poems: A Psycho-analytic Study. Journal of Language and Linguistic Studies. URL: <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/download/4704/1509> (дата звернення: 08.11.2025).

47. Das A., Emotion, Nature, and Myth: A Critical Study of Louise Glück's Averno as Post-Confessional Poetry. American Research Journal of English and Literature. URL: <https://arjonline.org/papers/arjel/v10-i1/4.pdf> (дата звернення: 08.11.2025).

48. McInerney L. Human Acts by Han Kang: A Review. Lisa McInerney. WyoGlobal Voices. URL: <https://www.uwyo.edu/global/wyoglobal-voices/perspectives/human-acts.html> (дата звернення: 08 11 2025).

49. McInerney L. Greek Lessons by Han Kang. Lisa McInerney. The Stinging Fly. URL: <https://stingingfly.org/review/greek-lessons/> (дата звернення: 08.11.2025).

50. McInerney L. We Do Not Part by Han Kang – a masterpiece from the Nobel laureate. Lisa McInerney. The Guardian. URL: https://www.theguardian.com/books/2025/feb/06/we-do-not-part-by-han-kang-review-a-masterpiece-from-the-nobel-laureate?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 08.11.2025).

51. A Silent Language: The Nobel Lecture by Jon Fosse. World Literature Today. URL: https://worldliteraturetoday.org/2025/january/silent-language-nobel-lecture-jon-fosse?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 09.11.2025).

52. Embodied Trauma and Narrative Identity: Silence and Resistance in Han Kang's The Vegetarian. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/397271679_Embodied_Trauma_and

[Narrative Identity Silence and Resistance in Han Kang's The Vegetarian](#) (дата звернення: 09.11.2025).

53. The Routledge Companion to Twenty-First Century Literary Fiction. London : Routledge. URL: <https://s3-euw1-ap-pe-df-pch-content-store-p.s3.eu-west-1.amazonaws.com/9781315880235/f1cf79df-8c05-4bdd-957a-324495eb5e87/preview.pdf> (дата звернення: 23.11.2025).

54. “Nobel Prize - The Prizes”. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/topic/Nobel-Prize/The-prizes> (дата звернення: 23.11.2025).

55. Нобеля з літератури отримала письменниця Хан Кан. Чим вражають її твори. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/articles/cn9dqzdzgdn0> (дата звернення: 12.2025).

56. Jon Fosse wins the 2023 Nobel Prize in Literature. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/books/2023/oct/05/jon-fosse-wins-the-2023-nobel-prize-in-literature> (дата звернення: 12.2025).

57. Annie Ernaux Biography. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Annie-Ernaux> (дата звернення: 12.2025).

58. Camara Laye Biography. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Camara-Laye> (дата звернення: 12.2025).

59. Louise Glück Biography. Encyclopaedia Britannica. URL: <https://www.britannica.com/biography/Louise-Gluck> (дата звернення: 12.2025).

60. The Guardian. Interview with László Krasznahorkai. The Guardian. URL: <https://www.theguardian.com/books/2012/aug/24/laszlo-krasznahorkai-interview> (дата звернення: 12.2025).